

Hur används skolans resurser?

Alexandra Andersson-Stråberg,
Jonas Berggren, Anders Morin

maj, 2006

En jämförande studie av tre
grundskolor

Förord	2
Sammanfattning.....	3
1. Inledning.....	5
1.1 MÅL, SYFTE OCH SKOLANS UPPDRAG.....	5
2. Beskrivning	6
2.1 METOD - OCH MODELLBESKRIVNING.....	6
2.2 VIKTIGA BEGREPP	7
3. KORT BESKRIVNING AV SKOLORNA	8
3.1 FALKBERGSSKOLAN I BOTKYRKA.....	8
3.2 BJÖRKNÄSSKOLAN I NACKA	8
3.3 CENTRALSKOLAN I ÄRVIKA.....	8
4. Resursfördelning.....	9
4.1 RESURSANDEL I LÄRANDE (RIL)	9
4.2 RESURSER PER ELEV FÖR ANDRA PRODUKTER	11
4.3 RESURSER PER ÄMNE.....	12
4.3.1 HUR STOR DEL AV RESURSERNA PER ÄMNE GÅR TILL LÄRANDE?.....	13
4.4 LÄRARNAS TIDANVÄNDNING	15
4.4.1 LÄRARNAS TOTALA TID UPPDELAD PÅ AKTIVITETER	15
4.4.2 HUR FÖRDELAR LÄRARNA ÄMNESTIDEN?.....	17
5. Resurser och kvalitet	19
5.1 SKOLORNAS RESULTAT	20
5.2 EFFEKTIVITET – VAD KOSTAR ETT SALSA-VÄRDE?.....	22
6. Slutsatser	25
Appendix	27
PROCESSBESKRIVNING.....	27
PRODUKTBESKRIVNING	29
UNDERLAG FALKBERGSSKOLAN	31
UNDERLAG BJÖRKNÄSSKOLAN	33
UNDERLAG CENTRALSKOLAN	35
ENKÄT TILL ELEVERNA	37
ENKÄTFRÅGOR	44

Förord

Rapporten bygger på KMF Ventures ABs koncept RIL™. Kartläggningen av resursanvändningen i skolorna har huvudsakligen tagits fram av Mikael Flovén på uppdrag av Arvika, Botkyrka och Nacka kommuner samt Svenskt Näringsliv under perioden september 2005 - mars 2006.

Den metod som har använts för att kartlägga och analysera skolans resursanvändning är så vitt vi kan bedöma unik. Under arbetet har nya kunskaper om vart resurserna i skolan går kommit fram som är angelägna att beakta vid ett systematiskt arbete för att förbättra resursanvändningen i skolan.

I rapporten finns också gemensamma slutsatser från kommunerna och Svenskt Näringsliv.

Stockholm, maj 2006

Alexandra Andersson-Stråberg

Jonas Berggren

Anders Morin

Sammanfattning

Resursanvändningen i tre grundskolor, Centralskolan i Arvika, Falkbergsskolan i Botkyrka och Björknässkolan i Nacka har kartlagts och analyserats. Analysen bygger på en modell för kartläggning som identifierar centrala processer i skolan och sambanden mellan dem utifrån skolans uppdrag att främja lärande. Nyckelordet är tillgänglighet; en tillgänglig lärare anses mer värdefull för elevens lärande än en lärare som inte är tillgänglig, en öppen datasal mer värd än en låst datasal, o.s.v. Detta är, såvitt känt, första gången en jämförande studie av olika skolors resursanvändning gjorts utifrån en sådan ansats.

Härigenom har det bl a gått att få fram hur stor andel av en skolas resurser som går till lärande (Resurandel i Lärande, RIL). Ungefär en tredjedel av resurserna går till den del av lärandet som direkt syftar till förmedlandet av kunskaper och färdigheter. Vid en vidare definition av begreppet lärande, där även elevsocialt arbete och elevvård ingår, ligger alla de ingående skolorna kring 40 % resurandel i lärande. Med andra ord kan konstateras att en huvuddel av resurserna på de undersökta skolorna går till annat än lärande. Visserligen är dessa mått på resurandel i lärande inte direkta kvalitetsmått, men förutsättningarna för att skolan ska kunna uppfylla sitt uppdrag att främja lärande är rimligtvis större ju mer av resurserna som läggs på just lärande.

Vad går då resten av resurserna till? En betydande del går till stödprodukterna skolutveckling, personalledning, skolmat och outnyttjade lokaler. Här finns markanta skillnader mellan skolornas fördelning, vilket tyder på att det finns en stor potential för omprioritering respektive effektivisering för att få loss mer resurser till lärande.

När det gäller skolornas resursfördelning på olika ämnen är det stora skillnader både inom och mellan de deltagande skolorna. Några klara mönster är svåra att se. Detta tyder på att resursåtgången inte speglar medvetna val från kommunens eller skolans sida. Även om man ser på den andel av resurserna i ett ämne som går till lärande finns relativt stora variationer.

Skolans mest centrala resurs för lärandet är naturligtvis lärarna. Härmed blir lärarnas tidsanvändning en nyckelfaktor. Denna visar sig vara relativt lika mellan skolorna. Över 60 % av tiden går till annat än att genomföra lärande. Ett annat sätt att illustrera tidanvändningen är att det går åt över 1,5 timmar av förutsättningar för lärande, inkluderande bl a förberedelser, efterarbete och kompetensutveckling, för att genomföra lärande en timme. Ser man snävt på lärarnas ämnestid visar det sig omkring hälften går till lärande och hälften till för- och efterarbete. Även om skolorna ligger relativt lika i snitt, upptäcker vi en del markanta skillnader både mellan och inom skolorna när vi går in på enskilda ämnen. Det tyder på att det finns utrymme för att öka lärandetiden, även om läraravtal och timplan sannolikt har en starkt styrande effekt generellt.

I och med analysen av skolorna är kostnaden för respektive produkt känd liksom skolornas produktsammansättning. Modellen visar dock inte produkternas kvalitet och skolornas resurseffektivitet. För detta krävs till att börja med ett mått som approximerar hur väl skolan uppnår sina mål. Något allmänt accepterat sådant mått existerar inte. Ett huvudmått är det genomsnittliga meritvärdet jämfört med det modellberäknade värde som skolan borde ha givet den socioekonomiska profilen i elevunderlaget (modellberäknat SALSA-värde). Detta är kompletterat med motsvarande mått för andelen elever som uppnått målen i alla 17 ämnen. Eftersom det inte går att säkerställa att betygssättningen är likvärdig mellan skolor är resultaten på nationella prov medtagna i rapporten. Dessa mått förbiser dock den del av skolans uppdrag som handlar om förmedlandet av värdegrunden. Detta har vi försökt fånga in genom en elevenkät. En kombination av dessa mätmetoder borde ge en god indikation om graden av måluppfyllelse vid den enskilda skolan.

Slutligen bör resultaten sättas i relation till resursåtgången för att få ett mått på effektivitet. Ett sätt att visa detta på är att dividera resurser per elev med uppnått meritvärde korrigerat för skillnader i socioekonomisk profil hos eleverna. Vi får då fram ett värde på vad det kostar att producera ett SALSA-korrigerat meritvärde. Genom att så långt möjligt justera för sådana faktorer som påverkar kostnader och meritvärde men som skolan inte kan påverka, är det möjligt att jämföra resultaten mellan skolorna. En sådan jämförelse ger vid handen att kostnaden per meritvärde är lägst på Centralskolan. Eftersom Centralskolan också hade högst resursandel i lärande, är detta förenligt med hypotesen att ju större andel av resurserna som går till lärande desto högre resurseffektivitet. Eller med andra ord, ju större andel av resurserna som går till lärande desto mer kunskaper och färdigheter presteras för de sammanlagda resurserna. Det bör understrykas att det statistiska underlaget inte ger utrymme för några säkra generella slutsatser. Det krävs en statistisk analys från ett större datamaterial för att kunna testa om ett sådant samband kan säkerställas.

Mot bakgrund av det som framkommit i arbetet med projektet ställer sig deltagarna från kommunerna och Svenskt Näringsliv bakom bl a följande slutsatser:

- Resursandelen i lärande, d v s de resurser som avsätts för att förmedla kunskaper och färdigheter, bör öka jämfört med vad som framkommit i de undersökta skolorna.
- Elevsocialt arbete och elevvård måste få tillräckliga resurser för att förmedla den värdegrund skolan har som mål att ge eleverna och för att alla elever ska ha möjligheter till en god utbildning.
- Det är angeläget att lärarna ägnar en större andel av sin tid till själva lärandet i vid mening, där även elevsocialt arbete och elevvård kan ingå.
- Prioriteringen av resurser mellan ämnen måste vara resultatet av en genomtänkt strategi och prioritering, inte som idag till stor del ha sin förklaring i vid sidan av timplanen - tradition och/eller slumpartade förhållanden.
- Den s k förtroendearbetstiden i läraravtalet innebär att läraren har rätt att förlägga en del av sin tjänstgöring utanför skolan. Det är viktigt att läraravtalet utformas och tillämpas så att det finns tillräcklig tid på skolan för pedagogiska möten mellan lärare och elever och för samverkan mellan lärare.
- Timplanen har en normerande verkan som kan vara olycklig. Det gäller i första hand möjligheterna att ha mer tid i olika ämnen än vad timplanen föreskriver. Tillämpningen av timplanen kan också försvåra ämnesintegration och nya arbetsformer.
- I syfte att öka lärarnas tillgänglighet för eleverna måste samverkan mellan lärarna utvecklas och den tid och resurser som lärarna lägger ned på andra aktiviteter än lärande ses över.
- Skolans kvalitet måste mätas bättre än idag. Det gäller t ex hur väl skolan uppfyller förmedlandet av värdegrunden. Resultaten ska redovisas öppet, vara jämförbara, och följas upp av ett systematiskt kvalitetsförbättringsarbete. System för att kvalitetssäkra såväl betygen som enskilda lärare bör utvecklas.
- Ett antal mått på hur pass effektivt skolan använder sina resurser, d v s uppnådd kvalitet i relation till ianspråktagen resursförbrukning, behöver utvecklas nationellt.

1. Inledning

1.1 MÅL, SYFTE OCH SKOLANS UPPDRAG

Skolans uppdrag är att främja lärande där individen stimuleras att inhämta kunskaper. Förutom att ge eleverna de kunskaper och färdigheter och den skolning i övrigt som de behöver för att delta i samhällslivet och för fortsatta studier, ska skolan - i samarbete med hemmen - främja elevernas utveckling till ansvarskännande människor och samhällsmedlemmar. Verksamheten i skolan ska utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar och att var och en som verkar inom skolan skall främja aktningen för varje människas egenvärde och respekten för vår gemensamma miljö.

Eftersom resurserna till skolan är begränsade är det centralt att få ett grepp om hur resurserna inom skolan fördelas och hur fördelningen förhåller sig till skolans uppdrag. Den föreliggande studien utgör en kartläggning av hur tre kommunala grundskolor i Arvika, Botkyrka och Nacka fördelar sina resurser på skolans olika processer. Syftet är att studien ska utgöra underlag för en diskussion om resursanvändningen och stimulera skolorna att analysera hur resurserna ska organiseras och fördelas för att nå bästa möjliga resultat.

Det är viktigt att redan inledningsvis notera att varje skola har olika förutsättningar och att den optimala resursfördelningen därför kommer att skilja sig åt. Eftersom uppdraget är identiskt, borde dock stora skillnader i resursanvändning ge anledning för den enskilda skolan att noggrant analysera varför dessa skillnader uppkommit.

Som nämnts ovan är lärandet själva kärnan i skolans uppdrag. Vi utgår i studien ifrån att den viktigaste lärandeprocessen består av mötet mellan pedagog och elev. Den består i sin tur av två delar. När lärare möter elev med direkt syfte att stödja eleven i dennes lärande, dvs. i huvudsak lektionstid, ligger fokus på kunskapsinhämtning. Härutöver har vi valt att betrakta elevsocialt arbete och elevvård som centrala för förmedlandet av den s k värdegrunden, dvs. de delar av skolans uppdrag som inte täcks in av ämneskunskaper. Tillsammans utgör dessa skolans huvudprocesser, och allt annat – ifrån förberedande av lektioner till tillhandahållandet av mat – anges som stödprocesser. Naturligtvis är även stödprocesserna nödvändiga för att lärandet ska ske. En förutsättning för effektivare resursfördelning är dock, som vi ser det, att identifiera skolans olika processer, dess resursförbrukning och dess inbördes relation.

För att resultaten ska kunna användas för en meningsfull analys av resursanvändningen inom skolan krävs slutligen att det finns något att mäta mot. Det saknas dock idag tillfredställande enhetliga mått på hur skolan uppfyller sina mål. Ett huvudmått är det genomsnittliga meritvärdet korrigerat för socioekonomiska skillnader i elevunderlaget enligt den s k SALSA-modellen. Fördelen med detta mått är att det tar hänsyn till den sociala bakgrunden hos eleverna och därmed syftar till att neutralisera skillnader i elevunderlaget mellan olika skolor. Samtidigt finns inbyggda problem med betygen som ligger till grund för meritvärdet, bl a eftersom det inte går att säkerställa att betygsättningen är likvärdig mellan skolor. För att komma runt detta har vi också tagit med resultat på de nationella proven. Mer problematiskt är att betygen enbart mäter ämnesspecifika kunskaper och förbiser i stort sett helt den del av skolans uppdrag som handlar om förmedlandet av värdegrunden. Detta har vi försökt fånga in genom en elevenkät. Även om inte någon av dessa metoder ger en heltäckande bild, bör en kombination av ovanstående mätmetoder ge en god indikation om graden av måluppfyllelse vid den enskilda skolan.

2. Beskrivning

2.1 METOD - OCH MODELLBESKRIVNING

Modellen som har använts för att identifiera, indela och beskriva skolans kostnader bygger på en metod som utvecklats av KMF Ventures AB. Modellen utgår från alla de aktiviteter¹ som utförs i skolan eller som utförs t ex centralt och kommer skolan till del. Genom att analysera hur dessa hänger samman identifieras skolans olika processer och produkter². Slutligen, genom att ta reda på hur mycket resurser som används i de olika processerna eller för att åstadkomma de olika produkterna, går det att få ett underlag för hur skolan fördelar sina resurser.

Den metod som har använts för att kartlägga och analysera skolans resursanvändning är så vitt kan bedömas unik. Under arbetet har nya kunskaper om vart resurserna i skolan går kommit fram som är angelägna att beakta vid ett systematiskt arbete för att förbättra resursanvändningen i skolan.

Tillgänglighet är ett nyckelord i detta sammanhang. Tanken är att en tillgänglig lärare är mer värdefull för elevens lärande än en lärare som inte finns tillgänglig. Med tillgänglig menas pedagogisk tillgänglighet då eleven möter och har möjlighet att möta läraren för samtal. Detta sker framför allt under lektionstid men också vid till exempel pedagogiska luncher. På motsvarande sätt är en öppen datasal mer värdefull för en elev än en låst datasal. En självstudieplats som är tillgänglig i ett tyst bibliotek är mer värdefull än en självstudieplats i ett bibliotek där elever pratar högt och stör den som vill läsa och arbeta vid självstudieplatsen. Ett datorprogram som kan användas för inläring är mer värdefullt än inget program alls.

En helt avgörande resurs i dagens skola är läraren och lärarens tidsanvändning. I modellen har alla resurser fördelats på olika produkter som skolan utför. I modellen har också alla lärare angivit hur de använder sin tid under ett läsår. Den tid, exklusive semester och ledigheter, läraren har betalt för är utgångspunkt för modellen.

Genom att studera respektive aktivitet som läraren utför kan ett resonemang föras kring frågan: ”På vilket sätt är denna aktivitet värdefull för eleven?” och ”Behöver aktiviteten utföras på exakt det sätt som görs nu?”. När man uppnått förståelse för aktiviteten kan man ställa följdfrågan om aktiviteten kan utvecklas och ge ett ännu större värde.

Grovt kan man säga att skolan producerar lärandeprodukter för att ge eleven möjlighet att lära och stödprodukter som på olika sätt stödjer eleven. För att möta elevernas individuella behov är det nödvändigt att ha förståelse för de produkter som produceras för eleverna. Är de tillräckligt bra och vad kostar de, det vill säga är kvaliteten prisvärd? Genom att analysera ett antal skolor så får vi fram kostnaden för respektive produkt och skolans val av produktmix, det vill säga relationen mellan stöd- och lärandeprodukter och dess delar.

Vidare behövs kvalitetsmått som säger om produkten som levereras är bra eller inte, med utgångspunkt från användaren, det vill säga eleven. Är produkternas kvalitet hög nog för att ge eleverna bra förutsättningar för lärande? Detta besvaras dock inte av modellen som sådan utan för att få fram mått på detta har vi använt oss av tillgänglig statistik från Skolverket kompletterat med en enkätundersökning bland eleverna. Slutligen har vi också tagit fram mått på resurseffektiviteten, dvs uppnådd kvalitet i relation till ianspråktagen resursförbrukning.

¹ Aktivitet= En återkommande serie av samhörande arbetsuppgifter.

² Process = En process är en serie av aktiviteter.

Produkt = Olika aktiviteter som tillsammans skapar specifik nytta för eleven.

2.2 VIKTIGA BEGREPP

Stödprodukter finns i modellen för att återge vad skolan levererar till eleven som inte avser kunskap. En stödprodukt består av en eller flera aktiviteter, som skolans personal utför, samt de resurser som köpts in för att användas i respektive aktivitet till exempel vid ledning av personal, vid lönehantering eller matsservering.

Lärandeprodukter (ämnen) innefattar aktiviteterna "Förbereda lärande", "Praktiskt plock före lärande", "Genomföra lärande", "Praktiskt plock efter lärande" och "Följa upp lärande". Därutöver tillkommer aktiviteterna "Hålla unik eller allmän lärandelokal", "Tillhandahålla läromedel", "Bistå materialsök" och "Presentera böcker". För de ämnen som köps in och därmed ej analyserats i delaktiviteter så ingår aktiviteten "Tillhandahålla lärande".

I *övriga produkter* ingår "Problemhantering" och "Trygghet". Här ingår främst aktiviteterna "Arbeta med elevvård" och "Arbeta elevsocialt".

Vid aktiviteten 'Genomförande av lärande' (lektionstid) är tillgängligheten för eleven som störst av läraren och därför bör man hantera denna aktivitet som något av en nyckelaktivitet (i analysen av lärarnas tid). Detta kallas därför för "Huvudaktivitet". De lärandeaktiviteter som är förutsättningar för att genomförandet av huvudaktiviteten ska bli så bra som möjligt är många, till exempel förberedelse innan och efter lektionen etc och kommer i fortsättningen också att kallas för "Förutsättningar för huvudaktivitet". Sen finns det självklart också andra aktiviteter som påverkar lärandet till exempel arbete med friskvård och att hålla lokalerna i skick, dessa kallas "Övriga aktiviteter" i analysen.³

³ *Huvudaktivitet:* Genomföra lärande. *Förutsättningar för huvudaktivitet:* Förbereda lärande Praktiskt plock före lärande, Praktiskt plock efter lärande, Följa upp lärande, Hantera lärandevikarier Resa för lärande, Utveckla skolan strukturkapital, Medverka i externa arbetsgrupper, Utveckla kompetens Arrangera kompetensutveckling, Registrering av elev, Informera elever och föräldrar, Elevsocialt arbete Frånvarokontroll elev, Arbete med elevvård och Leda skolpersonal. *Övriga aktiviteter:* Arbeta fackligt Arbeta med friskvård, Ordna praktikplatser, Hålla lokaler i skick, Stödja IT-användare och Sjukfrånvaro.

3. KORT BESKRIVNING AV SKOLORNA⁴

När vi analyserat skolorna har vi begränsat analysen till årskurserna 7-9 och helt utelämnat övriga delar. Detta beror dels på att materialet ska kunna vara hanterbart men också för att det ska kunna vara jämförbart mellan skolorna i studien. Kostnaderna per elev har rensats för skolskjutskostnader, som varierar kraftigt mellan skolorna på grund av olika geografiska lägen.⁵ Investeringsutgifter är beaktade i form av kapitalkostnader (avskrivningar och räntor). Analysen avser tiden 20040801-20050731 och de kostnader som anges är faktiskt utfall.

3.1 FALKBERGSSKOLAN I BOTKYRKA

Falkbergsskolan är belägen i Tullinge söder om Stockholm. Kostnaden per aktiv kvadratmeter (idrottshall ingår ej) är 1286 kronor och löneläget per lärare i heltidstjänst är 23 903 kronor. Det finns 327 elever i årskurs 7-9 och kostnaden per elev i dessa årskurser är 61 199 kronor.

3.2 BJÖRKNÄSSKOLAN I NACKA

Björknässkolan ligger i Nacka utanför Stockholm och består av årskurserna förskola till och med årskurs 9 plus fritidsverksamhet. Kostnaden per aktiv kvadratmeter (idrottshall ingår ej) är 1579 kronor och löneläge per heltidstjänst lärare är 25 241 kronor. I årskurserna 7-9 finns 441 elever och kostnaden per elev i dessa årskurser är 65 551 kronor.

3.3 CENTRALSKOLAN I ARVIKA

Centralskolan är en traditionell högstadieskola mitt i Arvika. Kostnaden per aktiv kvadratmeter (idrottshall ingår ej) är 1082 kronor och löneläge per heltidstjänst lärare är 21 481 kronor. I årskurserna 7-9 finns 601 elever och kostnaden per elev för dessa är 49 658 kronor.⁶

⁴ För mer detaljerad information om kostnaderna för skolornas processer och produkter se Appendix.

⁵ Då skolorna i studien ligger i olika delar av landet innebär det också att till exempel lönerna skiljer sig åt. I kapitlet om resurser och kvalitet finns en analys som bygger på att vi försökt rensa för dessa skillnader.

⁶ Det bör tilläggas att elevantalet vid mätningstillfället för Centralskolan är ovanligt högt och att en mer normal nivå kan antas vara ett elevantal runt 500 elever. Om alla kostnaderna vore fasta (inte förändrades med antalet elever) skulle detta innebära att Centralskolans kostnader ett "normalår" skulle öka med 10 000 kr per elev. Så är emellertid inte fallet. Det är endast en mindre del av kostnaderna som är fasta. Detta hänger samman med ersättningssystemet till skolorna. Centralskolan får huvuddelen av sina medel – drygt 50 % - beroende på hur många elever skolan har, s k elevpeng. Elevpengen ska bli att täcka t ex lärarlöner. De kostnader som är fasta är främst central administration och lokaler. En överslagsmässig beräkning ger vid handen att dessa kostnader skulle varit åtminstone 2000 kr högre per elev om elevantalet varit 500 i stället för 601. Slutsatsen är dock att den absoluta huvuddelen av kostnaderna förändras med elevantalet. Den väsentligt lägre kostnaden per elev på Centralskolan jämfört med Falkbergsskolan och Björknässkolan skulle således gälla även vid "normalt" elevantal på Centralskolan.

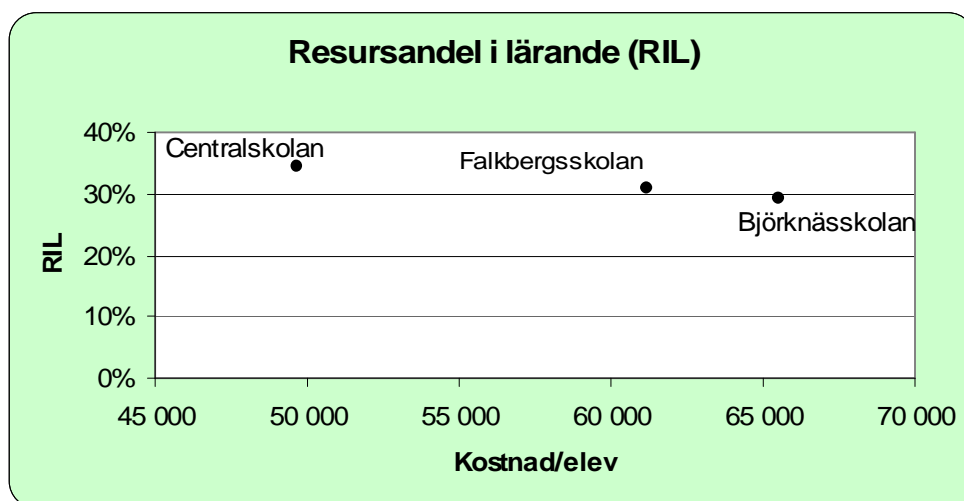
4. Resursfördelning

I detta kapitel jämförs skolornas resursfördelning på skolans huvudprocess och övriga aktiviteter samt hur fördelningen ser ut mellan olika ämnen. Därefter analyseras lärarnas tidsfördelning.

4.1 RESURSANDEL I LÄRANDE (RIL)

Lärandet innefattar en mängd olika aktiviteter och pågår på många olika ställen och vid olika tillfällen. Det kan handla om att till exempel förbereda lektionen, fixa lektionssalen innan lektion, genomföra lärandet och plocka undan efter lektionstid. Det kan också ske vid olika tillfällen utanför lektionssalen där lärare och elev möts, till exempel vid pedagogiska luncher, rastvakt, problemhantering, besök ute på praktikplats. De sistnämnda kan ju också ske med annan personal än just läraren.

Om man utgår från att det är tillgängligheten och mötet mellan lärare och elev, och de kostnader som är nödvändiga för detta, som är viktigast för eleven kan man identifiera skolans huvudprocess ('Lärande') och hur mycket resurser som läggs på det (Resursandel i Lärande, RIL). Om man först tittar på den del av lärandet som direkt syftar till lärandet av kunskaper och färdigheter (häri ingår till exempel aktiviteterna 'Genomföra lärande' och 'Hålla utbildningslokal') så får man följande resultat:

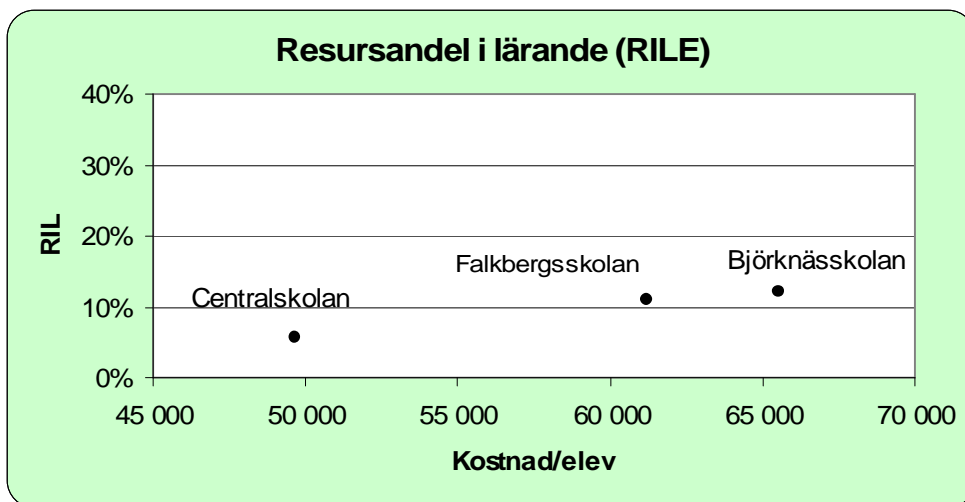
Av detta framgår att Centralskolans resursandel i lärande (RIL)⁷ ligger på cirka 35 procent medan resursandelen i lärande för Falkbergsskolan och Björknässkolan är kring 30 procent. En förklaring till att skillnaderna inte är större är sannolikt att skolans timplan och lärarnas arbetstidsavtal, som ju är lika för skolorna, får ett stort genomslag.⁸

⁷ Aktiviteterna "genomföra lärande", "hålla utbildningslokal", "tillhandahålla läromedel", "presentera böcker", "expediera utlån" och "producera lärandematerial". Yta som är avsatt för eleverna att kunna studera på egen hand.

⁸ Centralskolans relativt sett högre resursandel i lärande bör kvarstå även ett skolår då antalet elever på skolan är lägre och mer "normalt". En betydande andel av resurserna är rörliga som omnämns i fotnot 6. Under förutsättning att dessa marginalresurser, bl a lärare, inte används annorlunda än de resurser i form av t ex lärare som finns på skolan även ett normalår, förändras inte resursandelen i lärande för dessa resurser. Om man även beaktar de resurser som identifierades som fasta, framför allt central administration och lokaler, och antar – sannolikt överdrivet försiktigt – att ingen del av den ökade kostnaden per elev som då uppkommer går till lärande, sjunker resursandelen i lärande något, till 33 %.

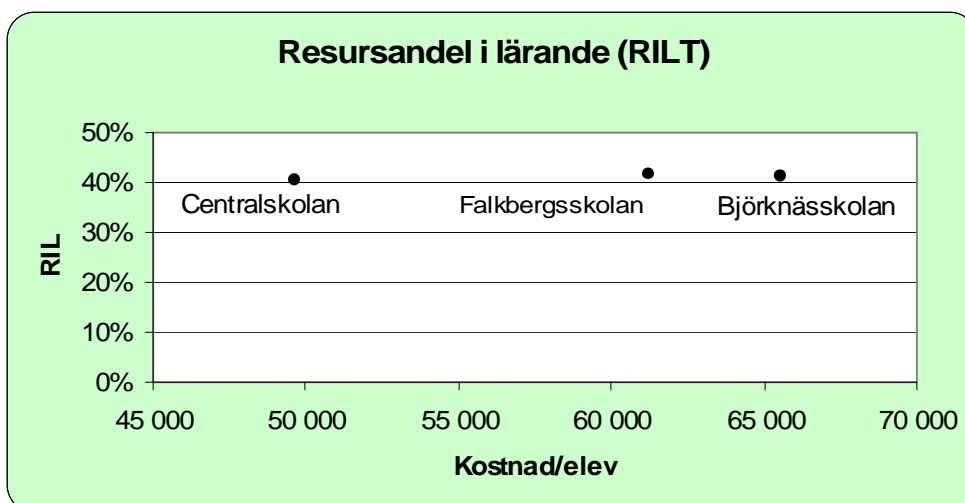
En annan slutsats som man kan dra av diagrammet är att något som än mer skiljer skolorna åt är resurserna i absoluta tal mätt. Centralskolan spenderar minst pengar per elev, cirka 50 000 kr, medan Falkbergsskolan och Björknässkolan spenderar 11 000 kr till 16 000 mer. Detta innebär att skillnaderna mellan skolorna i absoluta resurser som går till lärande inte är så stor som skillnaden i totala resurser per elev.⁹

Detta skulle kunna sägas ge en ganska snäv bild av lärandet. För att också täcka in den del av skolans uppdrag som handlar om förmedlande av värdegrunden är också elevsocialt arbete och elevvård centrala. Denna typ av aktiviteter ingår i processen 'Elevvård'. Andelen resurser som går till detta, här kallat RILE, framgår av följande diagram.¹⁰

Här visar det sig att Falkbergsskolan och Björknässkolan har en högre andel resurser i elevvård än Centralskolan, dock till en markant högre kostnad per elev.

Ett mer heltäckande mått på lärande skulle kunna vara att se på summan av de ovanstående processerna – resursandel i lärande totalt (RILT).

⁹ Skolskjutskostnader är bortrensade från siffrorna. Övriga strukturbetingade kostnader är dock inte neutraliserade för. Ett försök till sådan neutralisering har gjorts i avsnitt 5.

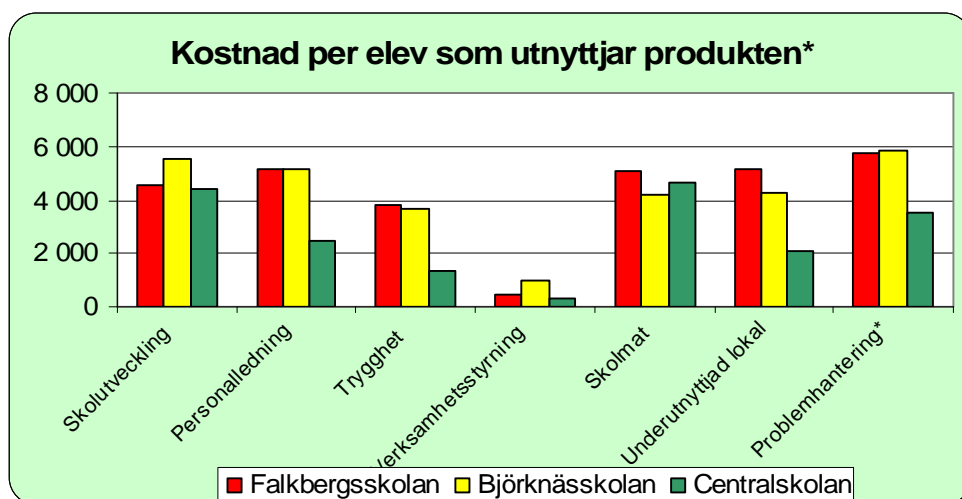
¹⁰ Här har aktiviteten frånvarokontroll rensats från processen elevvård.

Av diagrammet framgår att den totala andelen resurser som går till lärande i vid mening inte skiljer sig särskilt mycket mellan de undersökta skolorna utan ligger på drygt 40 procent på alla de undersökta skolorna. Annorlunda uttryckt går mer än hälften av skolans resurser till annat än sådant som syftar till lärande, också med den vida meningen av begreppet där elevsocialt arbete och elevvård ingår. RIL eller RILT är naturligtvis inte direkta kvalitetsmått eftersom de inte säger något om kvaliteten i lärandet. Men förutsättningarna för att skolan ska kunna uppfylla sitt uppdrag att främja lärande är rimligtvis större ju mer av resurserna som läggs på de processer som faktiskt syftar till detta.

4.2 RESURSER PER ELEV FÖR ANDRA PRODUKTER

Om cirka 2/3 av resurserna i skolan går till annat än ämneslärande, vad går de då till? För att analysera detta visas nedan en sammanställning av hur kostnaderna fördelas på de huvudsakliga produkter som inte härrör till kostnader för de olika ämnena:

Kostnad per elev som utnyttjar produkten	Falkbergsskolan	Björknässkolan	Centralskolan
Skolutveckling	4 585	5 511	4 423
Personalledning	5 173	5 130	2 495
Trygghet ¹¹	3 814	3 634	1 329
Verksamhetsstyrning	460	1 002	268
Skolmat	5 107	4 220	4 617
Underutnyttjad lokal	5 178	4 264	2 087
Problemhantering ¹²	5 765	5 855	3 490
Totalt för ovan listade produkter	30 082	29 616	18 709
I procent av total kostnad per elev	49%	45%	38%

*Gäller ej problemhantering. Se notförklaring.

Som synes finns det markanta skillnader mellan hur skolorna fördelar sina resurser. Exempelvis är kostnaderna för mat och outnyttjade lokaler relativt högre vid Falkbergsskolan än vid de andra skolorna. På Björknässkolan går mer pengar till skolutveckling och verksamhetsstyrning per elev. Centralskolan ligger lägre än de andra skolorna för alla dessa aktiviteter utom skolmat.

¹¹ Trygghet och problemhantering är produkter som till stor del består av aktiviteterna "arbeta elevsocialt" och "arbeta med elevvård" och således ingår i den vidare definitionen av lärande enligt 4.1.

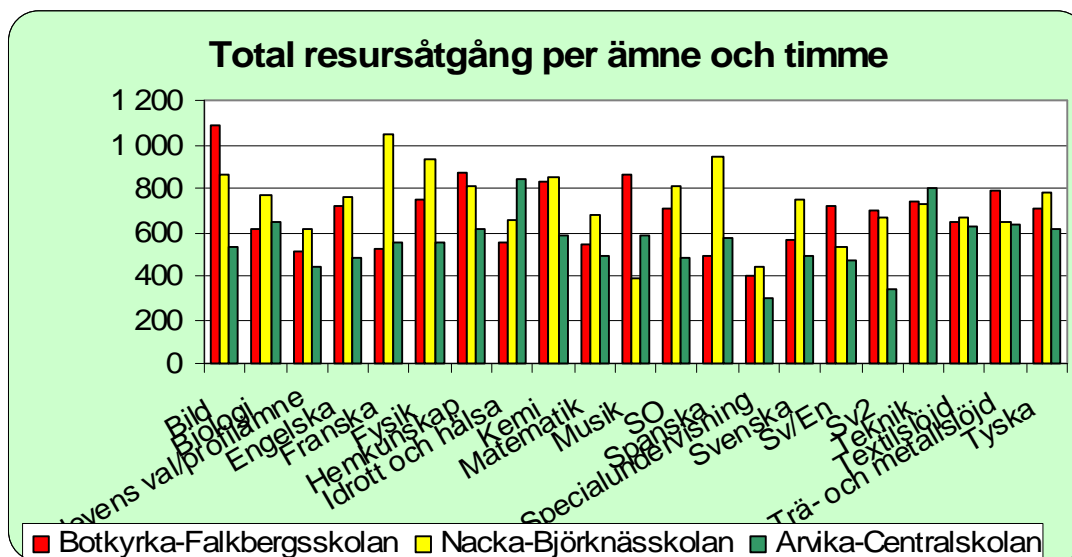
¹² Här har den totala summan för problemhantering dividerats med antal elever på skolan i åk 7-9 i syfte att få jämförbarhet med övriga produkter, ej bara med dem som utnyttjar tjänsten.

Man kan konstatera att de aktiviteter som tagits upp utgör en betydande del av de totala resurserna. Upp- respektive nedprioriteringen av dessa aktiviteter bör kunna påverka hur stor andel av resurserna som går till lärande. Naturligtvis kan yttre omständigheter (personalens sammansättning, elevsammansättning etc) påverka vilken som är den optimala resursfördelningen för den enskilda skolan. Och på de flesta områden finns det ju ett samband mellan kvaliteten på dessa produkter och effektiviteten i ämneslärandet. Exempelvis torde dålig skolmat eller trygghet påverka såväl trivsel som studieresultat.

Detta har emellertid också en gräns. Att t ex satsa mer på skolmat som redan är näringsriktig och upplevs välsmakande förbättrar inga skolresultat. Kostnader för tomma lokaler innebär heller inte några positiva effekter för verksamheten. Dessutom kan man ju behöva se över hur pass effektivt dessa produkter faktiskt produceras. I t ex skolutveckling och personalledning ingår kostnader i form av lärarnas och andra personalkategoriernas tid för möten som gäller detta. Går det att ha färre möten och i större utsträckning kommunicera via datorn? När det gäller problemhantering kanske detta i större utsträckning skulle hanteras av personal med större specialistkunskaper och mindre i form av möten med mycket personal inblandad. Underutnyttjade lokaler skulle kunna utnyttjas för elevernas självstudier med möjlighet till lärarstöd. Det senare spar inte pengar men ökar resursandelen i lärande.

4.3 RESURSER PER ÄMNE

Kärnan i skolans verksamhet är ämnesundervisningen. Av nedanstående diagram framgår hur mycket de olika ämnena kostar på de olika skolorna per timme.

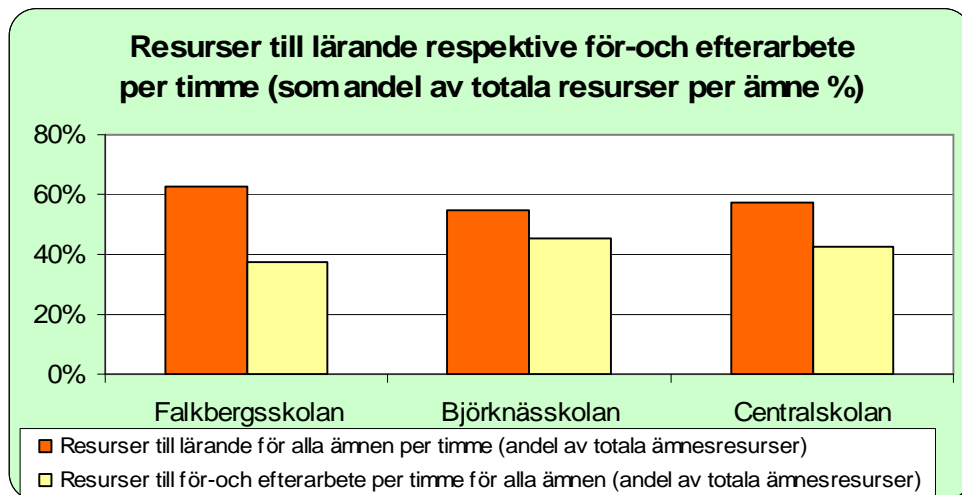

Not: Ämnet Svenska/engelska är ett tillvalsämne som kan väljas i stället för ett andra språk.

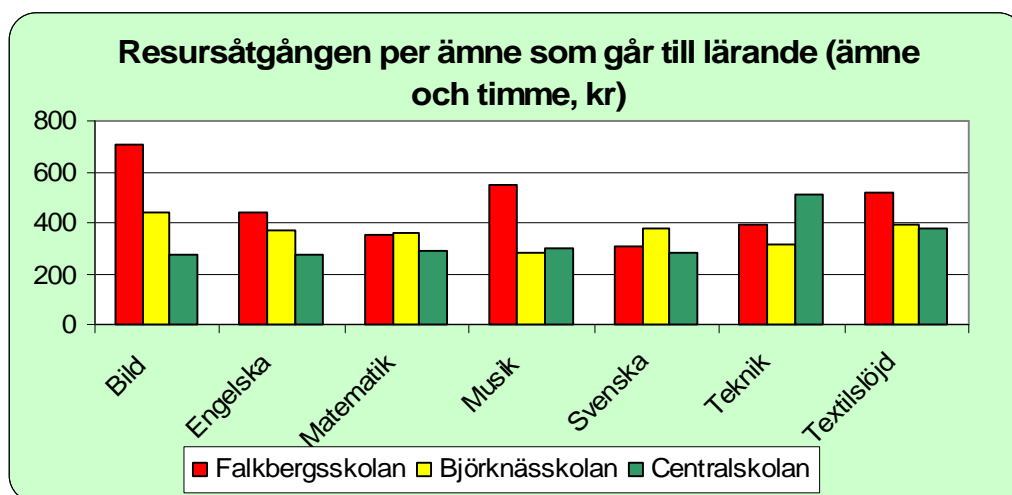
Det är svårt att se några klara mönster. Helt klart finns det markanta skillnader både mellan ämnena och mellan skolor. Ämnena Franska och Spanska kostar nästan dubbelt så mycket i Björknässkolan än de gör på de andra skolorna. Falkbergsskolan utmärker sig genom att ämnet Bild är det dyraste ämnet, både för skolan själv och i jämförelse med de andra skolorna. Centralskolan har en något dyrare Idrott och hälsa samt Teknikundervisning. Frågan är om skillnaderna i resursfördelning mellan ämnena inom och mellan skolorna är resultatet av medvetna satsningar från kommunernas och skolornas sida. En reflektion är att det verkar som om resursåtgången per ämne till stor del styrs av andra faktorer, t ex historiska eller slumpmässiga, än medvetna prioriteringar på skolorna eller i kommunerna. För övrigt kan konstateras att Centralskolan generellt sett även här ligger något under de övriga skolorna när det gäller kostnader. En närmare beskrivning av de totala kostnaderna för olika ämnen återfinns i Appendix.

4.3.1 HUR STOR DEL AV RESURSERNA PER ÄMNE GÅR TILL LÄRANDE?

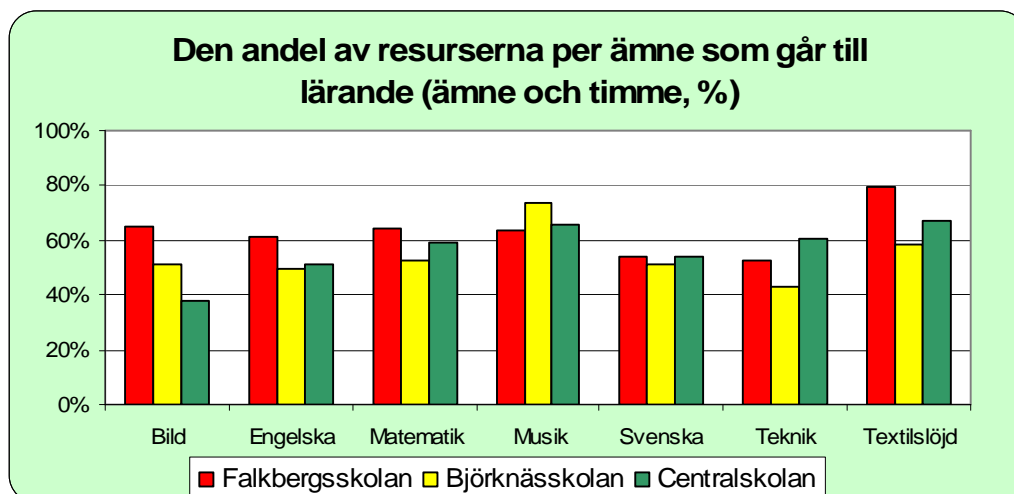
Den självklara frågan att besvara blir nu vad dessa ämnesresurser går till.

I ovanstående diagram har ämnesresurserna delats upp procentuellt på lärande respektive för- och efterarbete. Den generella bilden är att Falkbergsskolan ligger något högre än Centralskolan och Björknässkolan när det gäller andelen ämnesresurser i lärande och motsvarande lägre när det gäller för- och efterarbete. Vissa av skolornas ämnen varierar dock mycket beroende på att de är relativt 'små' ämnen och undervisas av få lärare. Där kan det bli stora individuella variationer. Därför har vi valt att särredovisa ett urval av skolornas ämnen: kärnämnen och ett antal övningsämnen.

I kronor räknat så satsar Björknässkolan mer resurser totalt sett på kärnämnen. Om man bara tittar på den del som går till lärandet (av de totala ämnesresurserna) så ser man att Björknässkolan satsar något mer pengar på lärandet i Matematik och Svenska än övriga skolor. Falkbergsskolan lägger ner markant mer resurser totalt per timme på Bild och Musik. De ligger också högre i andelen resurser som går till lärandet i dessa ämnen. Centralskolan lägger ner relativt mycket resurser för lärande i ämnet Teknik. Är det så att Björknässkolan medvetet satsat på lärandet i kärnämnen och Falkbergsskolan istället velat profilera sig mer åt det konstnärliga hållet?

Om vi istället för att titta på kronor tittar på hur stor andel av resurserna (procent) som går till lärande så framträder en liten annan bild. Här ser vi att trots att Björknässkolan satsar mer resurser per timme (kronor) totalt på kärnämnen så lägger de ned en lägre andel av sina pengar på just lärandet i dessa ämnen. Alltså, en större andel går till för- och efterarbetet än övriga skolor för dessa ämnen. Falkbergsskolan och Centralskolan å sin sida lägger mindre resurser totalt på dessa ämnen, men de lägger ned en större andel av resurserna på just lärandet.

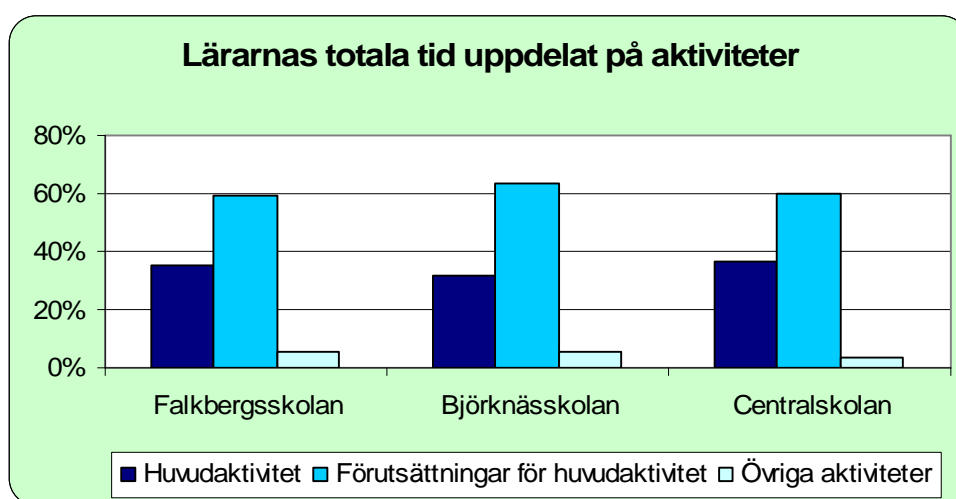
Självklart kräver olika ämnen olika tid för förberedelse och efterarbete och har olika andel i genomförandet av lärandet. Bild borde vara ett typiskt exempel på ett ämne där det krävs relativt mycket förberedelse och efterplock. Om det finns en markant skillnad mellan skolorna vad avser hur stor tid som läggs på för- och efterarbetet och hur stor del av tiden som läggs på genomförandet av lärandet för de enskilda ämnen finns det särskild anledning att fundera kring hur lärandet är organiserat. Även om så inte är fallet bör man självklart fundera över om tjänsten/ämnet kan produceras effektivare så att andelen som går till lärande kan öka. Här kan övervägas samordning av förberedelser inför lärande, så att t ex en lärare tar fram material som kan användas av flera. En annan möjlighet är prov med flervalsfrågor som kan rättas med hjälp av datorstöd.

4.4 LÄRARNAS TIDANVÄNDNING

Skolans mest centrala resurs för lärandet är naturligtvis lärarna. Vi har därför valt att titta mera i detalj på hur denna resurs används. Ur ett tillgänglighetsperspektiv är det mer relevant att undersöka hur de använder sin tid snarare än hur mycket de kostar. Därför sker redovisningen i **tid** snarare än i resurser. Till grund för aktivitetsanalysen av lärarnas tid ligger respektive individs användning av sin tid. Insamlingen av denna har skett genom samtal och i modellen har lärarnas angivna tidsanvändning enligt mall återgivits i timmar.

4.4.1 LÄRARNAS TOTALA TID UPPDELAD PÅ AKTIVITETER

I det första diagrammet har vi delat upp lärarnas tid i tre olika delar: huvudaktivitet¹³, förutsättningar för huvudaktivitet¹⁴ och övriga aktiviteter¹⁵.

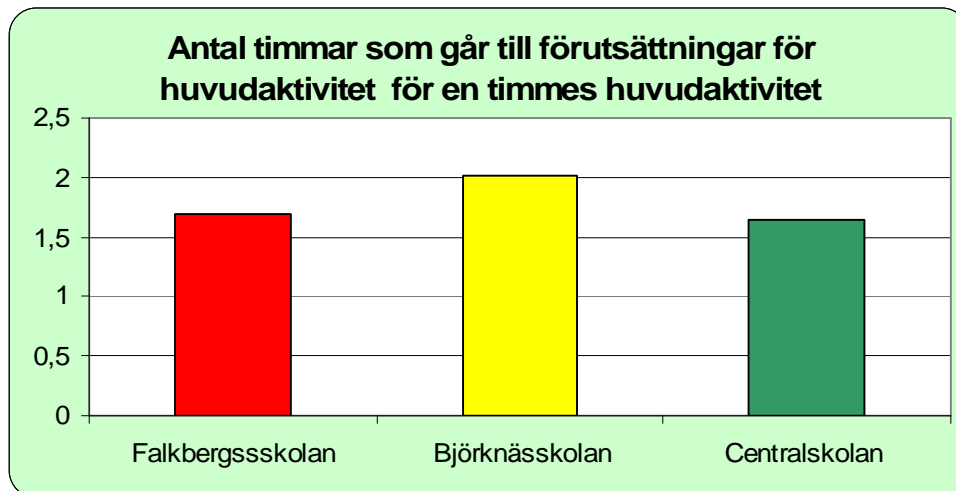

Diagrammet visar sig att skolornas lärare spenderar sin tid relativt lika. Det är också tydligt att en mycket stor del av lärarnas tid (över 60 %) läggs på saker som sker omkring lärandet, inte på själva lärandet som är huvudaktiviteten.

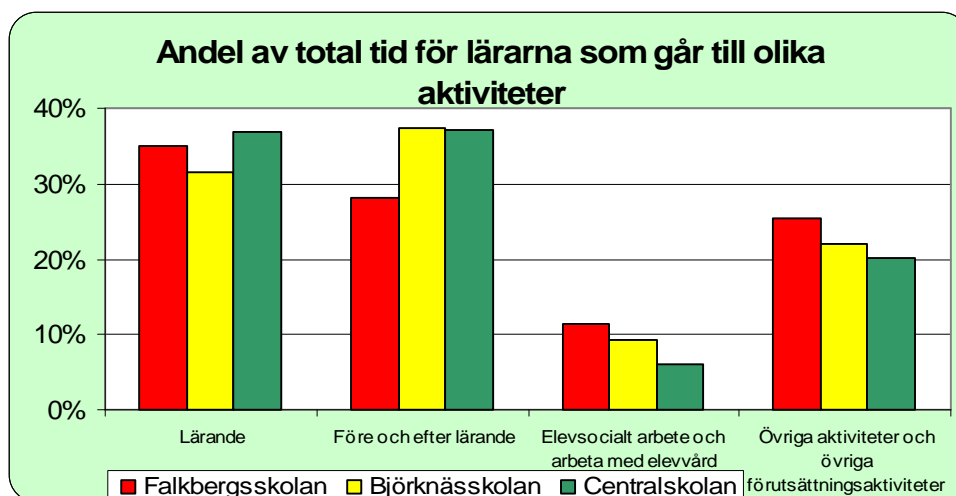
¹³ Genomföra lärande

¹⁴ Förbereda lärande, praktiskt plock före och efter lärande, följa upp lärande, hantera lärandevikarier, resa för lärande, utveckla skolans strukturkapital, medverka i externa arbetsgrupper, utveckla kompetens, arrangera kompetensutveckling, registrering av elev, informera elever och föräldrar, elevsocialt arbete, frånvarokontroll elev, arbete med elevvård och leda skolpersonal.

¹⁵ Arbeta fackligt, arbeta med friskvård, ordna praktikplatser, hålla lokaler i skick, stödja IT-användare och sjukfrånvaro.

Ett annat sätt att framställa tidsanvändningen på är att titta på hur mycket tid som läggs på huvudaktiviteten jämfört med förutsättningar för huvudaktivitet (vi bortser alltså från övriga aktiviteter i detta fall). Detta ger ett intressant mått på tidsanvändningen. Det visar sig att för en timmes huvudaktivitet (genomförande av lärande) går det mer än 1½ timme av saker runt omkring som är nödvändiga för den timmen (på Björknässkolan går det till och med drygt 2 timmar av aktiviteter runt om lärandet för att kunna genomföra en timmes lektionstid).

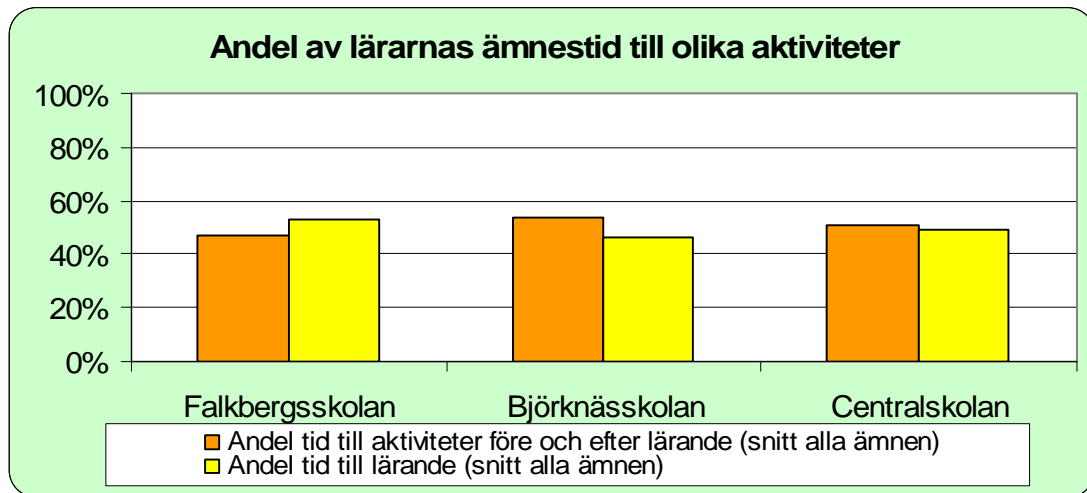

I diagrammet ovan har vi delat upp så att man kan se hur stor andel av den totala tiden som lärarna lägger på aktiviteterna 1) huvudaktiviteten = lärande, 2) för- och efterarbete, 3) elevvård och arbete elevsocialt och slutligen 4) övriga aktiviteter och övriga förutsättningar för lärande. Här ser man att Centralskolans lärare spenderar en större tid på lärande och en mindre tid på elevsocialt arbete och arbete med elevvård samt övriga aktiviteter än de andra skolorna. Man ser också att en relativt större tid går till elevsocialt arbete och arbete med elevvård vid Falkbergsskolan än vid övriga skolor.

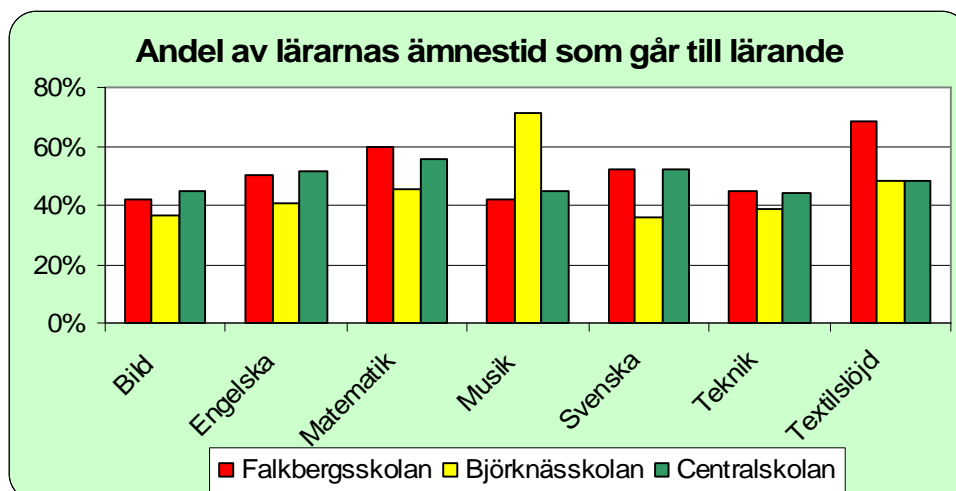
Generellt kan konstateras att lärarna lägger sin tid på många olika sorters aktiviteter och att endast en mindre del går till lärande – det gäller även om man definierar lärande vidsträckt och inkluderar elevsocialt arbete och arbete med elevvård. För att öka tiden för lärande synes en angelägen uppgift vara att hitta vägar för att renodla lärarnas uppdrag. Här kan det finnas skäl att överväga i vilken utsträckning andra kompetenser än lärarnas ska användas för arbetsuppgifter som lärarna idag utför. Hur pass effektivt stödprodukter faktiskt produceras – används t ex IT-stöd i stället för möten där så är möjligt och önskvärt – är också en fråga för analys.

4.4.2 HUR FÖRDELAR LÄRARNAS ÄMNESTIDEN?

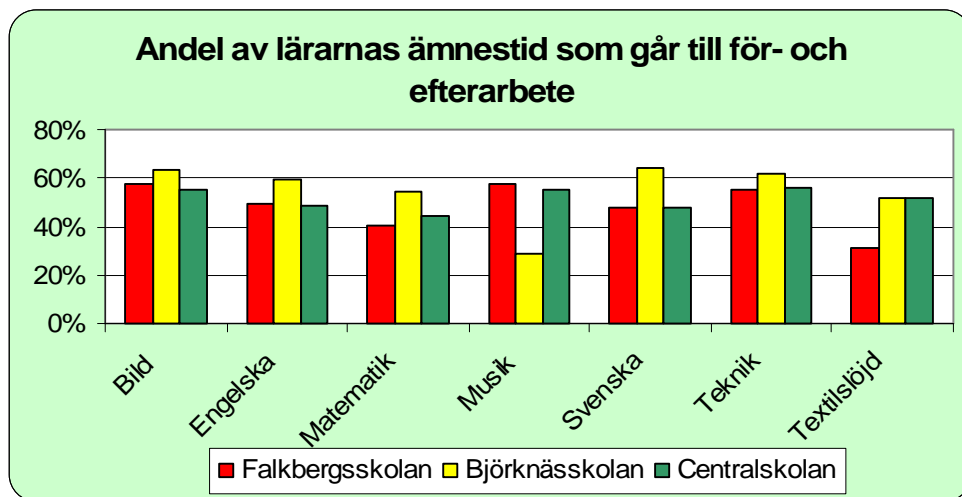
I ovanstående avsnitt har vi tittat på lärarnas totala tidsanvändning. Nu ska vi analysera lite snävare genom att bara fokusera på den tid som lärarna lägger på själva ämnet, den så kallade **ämnestiden**. Denna kan delas i följande fem aktiviteter: 1) Förberedelse, 2) Plock före lärande, 3) Lärande, 4) Plock efter lärande och 5) Efterarbete. För enkelhetens skull har vi lagt ihop 1, 2, 4 och 5 och kallat det: Före- och efter lärande. Vi kommer också att gå in på vissa specifika ämnen för att se hur skolorna skiljer sig åt där.

I ovanstående diagram har vi tagit ett genomsnitt av alla ämnen för att se hur det ser ut på respektive skola. Det betyder till exempel att lärarna på Falkbergsskolan i genomsnitt lägger cirka 47 procent av ämnestiden på aktiviteter som ingår i före- och efter lärande och följaktligen cirka 53 procent på själva lärandet. Skolorna ligger relativt lika till i snitt men det finns stora enskilda skillnader som vi ser när vi går in på ett antal utvalda ämnen. Detta indikerar att läraravtal och timplan har en styrande inverkan men att "allt" inte påverkas av detta.

När det gäller ämnestiden som går till lärande så skiljer sig skolorna åt i vissa fall. Om man till exempel läser Matematik på Falkbergsskolan så går större del av lärarnas tid till lektionstid än vid de andra skolorna. Tiden för lärande i ämnena Engelska och Svenska vid Centralskolan och Falkbergsskolan är relativt hög. Textilslöjd hamnar högt för alla skolorna. Läser man däremot Musik på Björknässkolan så får man mest lärandetid av alla.

När man tittar på förberedelser inför lärande och efterarbete (spegelbilden av föregående diagram) finns det också i olika ämnen stora skillnader mellan skolorna. Det visar sig att där Falkbergsskolan lägger tid på lärande i Matematik så lägger Björknässkolan mycket mer tid till förberedelse och efterarbete i ämnet. Björknässkolan utmärker sig också genom mycket högre förberedelse- och efterarbets-tid för ämnena Svenska och Bild än övriga skolor.

Analysen visar att det går att öka andelen av lärarnas tid som går till lärande. Detta är uppenbart eftersom det varierar mellan skolor inom samma ämnen. Som nämndes som kommentar till förra avsnittet kan övervägas samordning av förberedelser inför lärande, så att t ex en lärare tar fram material som kan användas av flera. En annan möjlighet är prov med flervalsfrågor som kan rättas med hjälp av datorstöd.

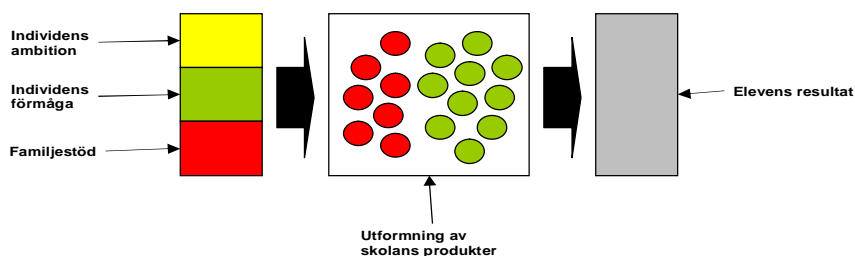
5. Resurser och kvalitet

Skolan producerar lärandeprodukter för att ge eleven möjlighet att lära och stödprodukter som på olika sätt stödjer eleven. För att möta elevernas individuella behov är det nödvändigt att ha förståelse för de produkter som produceras för eleverna. Är de tillräckligt bra och vad kostar de, d.v.s. är kvaliteten prisvärd?

I och med analysen av skolorna så är kostnaden för respektive produkt känd och dessutom skolans val av produktmix, relationen stöd- och lärandeprodukter och dess delar.

Vad som inte är känt är om produkternas kvalitet är bra nog för att ge eleverna bra förutsättningar för lärande.

Kvalitetssamband

(Kvalitetssamband, Källa: Mikael Flovén, KMF Ventures AB, 2005)

Nedan följer en beskrivning av vilka resultat dessa skolor har uppnått samt ett försök att mäta hur resurseffektivt dessa resultat uppnått. Eller annorlunda uttryckt, hur god kvalitet har skolans produkter och hur effektiv har skolan varit att producera denna kvalitet.

5.1 SKOLORNAS RESULTAT

Det saknas något allmänt accepterat heltäckande mått som approximerar hur väl skolan uppnår sina mål. Vi har därför valt att redovisa flera mått som indirekt kan sägas mäta produkternas kvalitet. Ett huvudmått är det uppnådda genomsnittliga meritvärdet i årskurs nio jämfört med det meritvärde skolan borde ha till följd av den socioekonomiska profilen i elevunderlaget (modellberäknat värde enligt SALSAs). Fördelen med detta mått är att det tar hänsyn till den sociala bakgrunden hos eleverna och därmed syftar till att neutralisera skillnader i elevunderlaget mellan olika skolor. Detsamma gäller måttet andelen elever som uppnått godkänt i alla ämnen. Samtidigt finns inbyggda problem med betygen som ligger till grund för meritvärdet, bl a eftersom det inte går att säkerställa att betygsättningen är likvärdig mellan skolor. För att komma runt detta har vi också tagit med resultat på de nationella proven. Mer problematiskt är att betygen enbart mäter ämnesspecifika kunskaper och förbiser i stort sett helt den del av skolans uppdrag handlar om förmedlandet av värdegrunden. Detta, liksom graden av elevtillfredsställelse som ju också kan utgöra ett kvalitetsmått, har vi försökt fånga in genom en elevenkät.

I nedanstående tabell redovisas ett antal kvalitetsmått på skolornas respektive prestation; meritvärde, andel som uppnått målen i alla 17 ämnen och resultatet på de nationella proven. De modellberäknade värdena enligt SALSAs, ”borde ha”-värden, finns med som jämförelse i parentes.

	Meritvärde (modellberäknat värde, SALSAs)	Andel elever som uppnått målen i alla 17 ämnen (modellberäknat värde)	Resultat på de nationella proven (ämne)
FS	224,3 (213)	90 % (74 %)	90,3 (ma), 98 (sv) och 97,1 (en)
BS	227 (212)	74 % (79 %)	95 (ma), 96 (sv) och 97 (en)
CS	212 (208)	74 % (78 %)	86 (ma), 90 (sv), 97,5 (en)

Det genomsnittliga meritvärdet i landet är 206. Generellt kan sägas att alla tre skolorna når bättre resultat avseende meritvärde än genomsnittet i landet. De når också bättre meritvärde än det som förväntas givet den socioekonomiska profilen hos eleverna. Det något sämre utfallet för Björknässkolan och Centralskolan när det gäller andelen elever som uppnått målen i alla 17 ämnen, kan ha att göra med endast 16 ämnen behöver räknas vid intaget till gymnasiet.

En annan typ av kvalitetsmätning är att mäta och jämföra hur eleverna ser på sin utbildning och sin skola. För att mäta detta har en enkätundersökning gjorts på de tre skolorna (se Appendix).¹⁶

	Måluppfyllelse - värdegrund åk7-9	Måluppfyllelse- värdegrund åk 9	Elevtillfredsställelse åk 7-9	Elevtillfredsställelse åk 9
FS	3,51	2,80	3,37	2,71
BS	3,53	3,33	3,50	3,34
CS	3,43	3,29	3,42	3,38

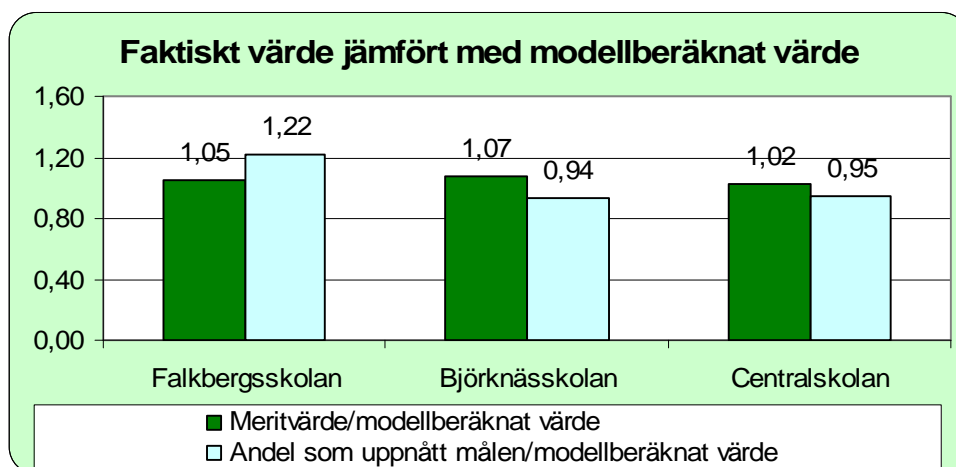
Resultaten kan sammanfattas i ovanstående tabell. Björknässkolan får i genomsnitt ett högre betyg än de andra skolorna av sina elever. Här kan noteras att årskurs nio i Falkbergsskolan

¹⁶ Dessa svar utgår från en annan bas av elever än de övriga måtten då denna enkät besvarades av elever som går i skolan idag medan de övriga måtten utgår från den officiella statistiken från 2005.

sticker ut negativt. Samtidigt är svarsfrekvensen låg på skolan, varför resultaten i den delen endast kan tas som en indikation på elevernas samlade uppfattningar. En utförligare diskussion om detta finns i Appendix, där enkäten redovisas.

I nedanstående diagram visas två olika staplar. Den ena visar hur meritvärdet förhåller sig till det modellberäknade meritvärdet (d v s det resultat som skolan "borde ha" givet den socioekonomiska profilen hos elevunderlaget, så kallat modellberäknat värde enligt SALSA) och den andra visar andelen av eleverna som uppnått målen jämfört med det modellberäknade värdet av detsamma. Om stapeln har ett värde av 1 betyder det att skolan klarar sig precis så bra som man förväntar sig att den ska göra. Om värdet understiger 1 betyder det att skolan presterat sämre än den borde med tanke på förutsättningarna och följaktligen betyder ett värde större än 1 att skolan presterat bättre än förväntat.

Det visar sig att Falkbergsskolan har ett något högre värde än 1 när det gäller meritvärde, men ett markant högre värde när det gäller andelen som uppnått målen. I Björknässkolan och Centralskolan så kan vi säga att när det gäller meritvärdet ligger det uppnådda värdet över 1 och för Björknässkolan t o m rejält över 1. När det gäller andelen som klarar målen ligger skolorna under 1. Detta kan bero på taktikval från elevernas sida – många elever väljer bort ett ämne och har då bara 16 ämnen. De hamnar då i kategorin "Andel som inte uppnått målen" (i alla ämnen). Dessa kan ändå vara behöriga till gymnasiet – om de är godkända i matematik, svenska och engelska - och t o m ha höga betyg.

Vitsen med ovanstående sätt att redovisa hur skolan presterar i förhållande till vad man "borde" är att det blir ett mått på skolans relativa prestation. Falkbergsskolan t ex presterar 5 % bättre än förväntat när det gäller meritvärde. Man kan också redovisa den absoluta skillnaden mellan det resultat som skolan borde prestera enligt SALSA-modellen och vad skolan faktiskt presterar. Det görs i nedanstående tabell.

Skola	Skillnad mellan faktiskt meritvärde och modellberäknat meritvärde (SALSA)	Skillnad mellan faktisk andel som uppnått målen och den andel som enligt modellberäkning bör uppnå målen (SALSA)
Falkbergsskolan	+11	+16 %-enheter
Björknässkolan	+15	- 5 %-enheter
Centralskolan	+4	- 4 %-enheter

5.2 EFFEKTIVITET – VAD KOSTAR ETT SALSA-VÄRDE?

Slutligen bör resultaten sättas i relation till resursåtgången för att få ett mått på effektivitet. Ett sätt att visa detta på är att dividera resurser per elev med uppnått meritvärde. Vi får då fram ett värde på vad det kostar att producera ett meritvärde. Genom att så långt möjligt justera för sådana faktorer som påverkar kostnader och meritvärde men som skolan inte kan påverka, är det möjligt att jämföra resultaten mellan skolorna.

När det gäller kostnaderna gäller det justeringar för bl a skillnader i andel som har skolskjuts och i löneläget mellan regioner. När det gäller uppnått meritvärde gäller det justeringar för skillnader i socioekonomisk profil mellan skolorna eftersom detta påverkar förväntat meritvärde.

När det gäller kostnaderna har vi gjort kostnadsjusteringen i två steg, ett mindre långtgående (alternativ 1) och ett mer långtgående (alternativ 2). Respektive alternativ har dividerats med det uppnådda meritvärdet, justerat för socioekonomiska faktorer. (Den som inte önskar läsa hur meritvärdesjustering och kostnadsjustering har utförts kan gå till 5.2.4. Slutsatser avseende resurseffektiviteten).

5.2.1. SALSA-JUSTERING AV MERITVÄRDEN

Vi har justerat skolornas uppnådda meritvärden genom att vi först beräknat vilken relativ fördel skolan har när det gäller genomsnittligt meritvärde till följd av elevernas socioekonomiska bakgrund jämfört med det genomsnittliga meritvärdet i riket. Björknässkolan t ex kan förväntas prestera cirka 3 % bättre meritvärde än vad genomsnittsskolan i landet kan förväntas prestera (212 i stället för 206). (Elevsammansättningen på alla tre skolorna är sådan att högre meritvärde än i riket totalt kan förväntas). Därefter har vi dividerat faktiskt uppnått meritvärdet i respektive skola med den faktor som speglar den relativa fördel varje skola har till följd av elevsammansättningen (i Björknässkolans fall $227/1,029=221$). På detta sätt har vi fått fram ett SALSA-justerat meritvärde på respektive skola.

SALSA-justeringen kan också förstås på följande sätt. Björknässkolan förväntas prestera sex meritvärdespoäng bättre än genomsnittet i Sverige (212-206). Den uppnår 227 poäng. Dessa 227 poäng reduceras med fördelen om sex poäng till följd av mer gynnsam socioekonomisk profil ($227-6=221$). Beräkningstekniskt är det dock mer korrekt att dividera uppnått meritvärde med den faktor som speglar den relativa fördel som skolan har.

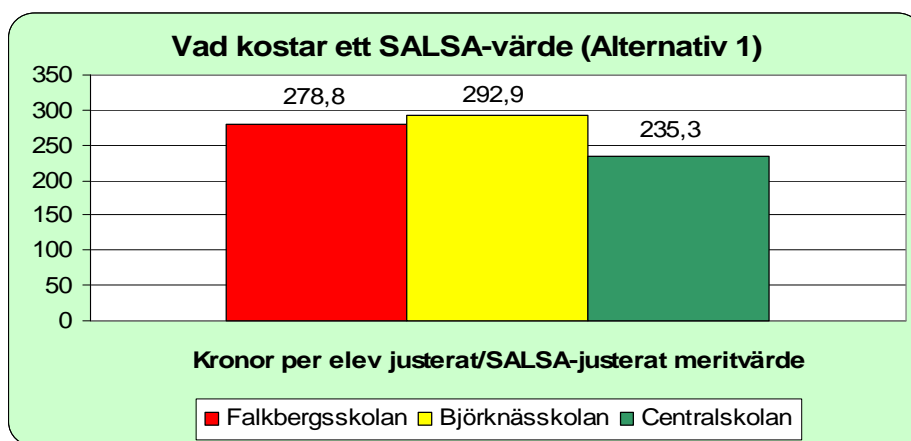
Skola	Uppnått meritvärde	SALSA-justerat meritvärde
Falkbergsskolan	224,3	217
Björknässkolan	227	221
Centralskolan	212	210

5.2.2 KOSTNAD FÖR ETT SALSA-VÄRDE ENLIGT ALTERNATIV 1

I det mindre långtgående alternativet för kostnadsjustering har vi beaktat de strukturella faktorer som ligger till grund för kostnadsutjämnningen avseende grundskolekostnader i det kommunala utjämnningssystemet för de kostnadsskillnader som är relevanta här (hemspråksundervisning och undervisning i svenska som andraspråk samt merkostnader för skolskjutsar). Vi har beaktat de strukturella kostnadsskillnaderna som dessa faktorer orsaker genom att helt enkelt lyfta bort dessa kostnader från skolornas totala kostnader.

ALT 1 Skola	Strukturrensad kostnad per elev (kr)	SALSA-justerat meritvärde
Falkbergsskolan	60508	217
Björknässkolan	64723	221
Centralskolan	49412	210

Därmed uppnås följande kostnad per SALSA-justerat meritvärde:

5.2.3 KOSTNAD FÖR ETT SALSA-VÄRDE ENLIGT ALTERNATIV 2

I det mer långtgående alternativet för utjämning av strukturella kostnadsskillnader har vi, förutom att neutralisera för de strukturella kostnadsskillnader som beaktades i alternativ 1 ovan, dessutom sökt beakta strukturellt betingade skillnader i löne- respektive lokalkostnader. Detta är svårt att göra på ett korrekt sätt bl a på grund av det är svårt att avgöra hur stor del av en löneskillnad och lokalkostnadsskillnad som beror på strukturella skillnader, vilken kostnadsmassa som lönekostnadsjusteringen ska baseras på, att kommunerna kan ha olika principer för debitering av lokalkostnader etc.

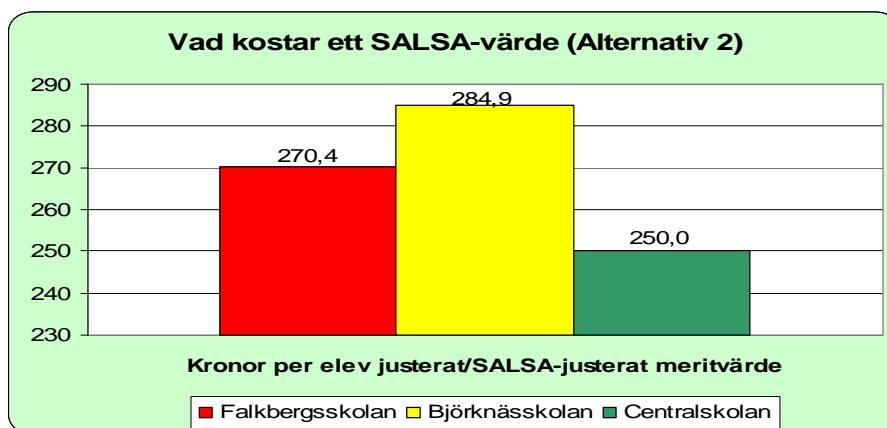
Vi menar att det ändå finns ett värde att göra en sådan beräkning som förhoppningsvis utgör en indikation på de strukturella kostnadsskillnaderna i dessa avseenden. Vi har hämtat beräkning av löneskillnader för grundskolelärare mellan arbetsmarknadsregioner från Kommunförbundet och hämtat uppgifter om genomsnittlig kostnad per kvadratmeter i grundskolan för olika kommungrupper (och för riket) från Skolverkets statistik. Därvid framkommer följande bild. Resultaten har indexerats med index 100 för den genomsnittliga kostnaden i riket.

Löneindex – grundskolelärare	Lokalkostnadsindex - grundskolan
Stockholms arbetsmarknadsregion 104,1	Förortskommuner 109,2
Arvika - Edas arbetsmarknadsregion 93,9	Övriga större kommuner 85,1

Not. I "förortskommuner" ingår Nacka och Botkyrka. I "övriga större kommuner" ingår Arvika.

Identifierade lönekostnader och lokalkostnader för respektive skola har därefter justerat med stöd av indextalen (Nackas och Botkyrkas kostnader har justerats ned, Arvikas upp.) Därvid framträder följande bild:

ALT 2 Skola	Strukturrensad kostnad per elev (kr)	SALSA-justerat meritvärde
Falkbergsskolan	58674	217
Björknässkolan	62958	221
Centralskolan	52503	210

5.2.4 SLUTSATSER AVSEENDE RESURSEFFEKTIVITETEN

Till att börja med ska hållas i minnet att kvalitetsmättet - SALSA-justerat meritvärde - är hänförligt endast till årskurs 9 och kostnaden per elev gäller alla elever i årskurs 7-9. Dessutom kan kriterierna för betygsättning givetvis skilja mellan de olika skolorna.

Man kan dock konstatera, med dessa reservationer gjorda, att kostnaden per meritvärde är lägst på Centralskolan. Detta förhållande gäller oberoende av om man beaktar kostnadsjustering för löner och lokaler eller inte. När den mer långtgående kostnadsjusteringen görs, är kostnaden per meritvärde 250 kr på Centralskolan, 270 kr på Falkbergsskolan och 285 kr på Björknässkolan.

Samtidigt ska hållas i minnet att det uppnådda meritvärdet i Centralskolan är lägre än i både Falkbergsskolan och Björknässkolan, 212 jämför med 224 och 227. Detta gäller även när justering görs för socioekonomiska faktorer. Centralskolan har då 210, Falkbergsskolan 217 och Björknässkolan 221. Till följd av att Centralskolan har så pass mycket lägre kostnader per elev är kostnaden per meritvärde ändå lägst på Centralskolan.

Detta resultat ska jämföras med den skillnad som fanns avseende resursandel i lärande (RIL), där Centralskolan hade en högre resursandel i lärande (35 % jämfört med Falkbergsskolan och Björknässkolan cirka 30 %). Detta kan indikera att ju större andel av resurserna som går till lärande, desto högre resurseffektivitet, mätt på detta sätt. Självklart går det inte att dra några generella slutsatser i den riktningen så länge ett större statistiskt material saknas. Samtidigt ligger det nära hands att dra slutsatsen att ju större andel av resurserna som går till lärande desto mer kunskaper och färdigheter presteras för de sammanlagda resurserna. För att förbättra träffsäkerheten i resursanvändningen i skolan i framtiden är det dock angeläget att utifrån ett tillräckligt stort datamaterial göra en statistisk analys som kan testa om ett sådant samband kan säkerställas.

6. Slutsatser

Deltagarna från Nacka, Arvika, Botkyrka kommuner och Svenskt Näringsliv är överens om följande:

- Resursandelen i lärande, d v s de resurser som avsätts för att förmedla kunskaper och färdigheter, bör öka jämfört med vad som framkommit i de undersökta skolorna.
- Inom kommunerna och skolorna måste verksamheterna organiseras så att elevsocialt arbete och elevvård får tillräckliga resurser. Detta är viktigt dels för att förmedla den värdegrund skolan har som mål att ge eleverna, dels för att alla elever ska ha möjligheter till en god utbildning.
- Kommunerna och skolorna bör gemensamt arbeta för att lärarna ska kunna ägna en större andel av sin tid till själva lärandet i vid mening, där även elevsocialt arbete och elevvård kan ingå.
- Prioriteringen av resurser mellan ämnen måste vara resultatet av en genomtänkt strategi och prioritering, inte som idag till stor del ha sin förklaring i - vid sidan av timplanen - tradition och/eller slumpartade förhållanden.
- Den s k förtroendearbetstiden i läraravtalet innebär att läraren har rätt att förlägga en del av sin tjänstgöring utanför skolan. Det är viktigt att läraravtalet utformas och tillämpas så att det finns tillräcklig tid för pedagogiska möten mellan lärare och elev och för samverkan mellan lärare.
- Timplanen har en normerande verkan som kan vara olycklig. Det gäller i första hand möjligheterna att ha mer tid i olika ämnen än vad timplanen föreskriver. Tillämpningen av timplanen kan också försvåra ämnesintegration och nya arbetsformer.
- I syfte att öka lärarnas tillgänglighet för eleverna måste samverkan mellan lärarna utvecklas. Det gäller bl a förberedelse för lärande, där arbetsuppgiften att ta fram underlag för samtliga lärare i ett ämne, en årskurs eller en skola, kan utföras av en lärare efter samråd. För- och efterarbete kan i större utsträckning ske i skolan, då läraren samtidigt kan vara stöd för elever vid t ex läxläsning eller grupparbeten. Efterarbete i form av skrivrättning skulle i större utsträckning kunna ske via datorstöd. Det gäller också att dimensionera lärartätheten beroende vad olika moment kräver. Här kan ökad IT-användning från elevernas sida i undervisningen bidra till att lärarresurserna sätts in i de moment de bäst behövs.
- I syfte att öka lärarnas tillgänglighet för eleverna måste även den tid och de resurser som läggs ner på skolutveckling, personalledning m m ses över. Inte minst gäller det sådana aktiviteter där en betydande del av skolans personal involveras. Att begränsa antalet möten och i stället kommunicera mer genom IT sparar ofta betydande resurser. Det kan också vara viktigt från effektivitetssynpunkt med en ökad specialisering så att lärarna inte ska utföra arbetsuppgifter som ligger inom andra yrkeskompetenser. Samma resonemang kan föras när det gäller organisationen av elevvård, i första hand problemhantering.
- Skolans kvalitet måste mätas bättre än idag. Det gäller t ex hur väl skolan uppfyller värdegrunden. Elevsynpunkter bör genom enkäter mätas regelbundet. Samtliga resultat ska redovisas öppet och jämförelser ska kunna ske med andra skolor i kommunen och

med andra kommuner. Jämförelser bör också ske över tiden för respektive skolenhet. Detta innebär krav på likformighet och kontinuitet i det som mäts. För att få god effekt ska mätningarna åtföljas av ett systematiskt kvalitetsarbete på skolnivå i syfte att förbättra resultaten. Här skulle kommunerna kunna ge metodstöd i arbetet. System för att kvalitetssäkra såväl betygen som enskilda lärare bör utvecklas.

- Ett antal mått på hur pass effektivt skolan använder sina resurser, d v s uppnådd kvalitet i relation till ianspråktagen resursförbrukning, behöver utvecklas nationellt. Detta bör vara ett kraftfullt hjälpmedel för en effektivare skola. Myndigheten för skolutveckling eller Skolverket skulle kunna vara en resurs i ett sådant utvecklingsarbete.

Appendix

PROCESSBESKRIVNING

Begrepp	Definition
<i>Process</i>	Gruppering av aktiviteter som hör ihop. Sammanfaller i flera fall med stödprodukterna, men därutöver finns även ämneskostnadernas olika processer.
Lärande (det som används i RIL)	Aktiviteterna ”genomföra lärande”, ”hålla utbildningslokal”, ”tillhandahålla läromedel”, ”presentera böcker”, ”expediera utlån” och ”producera lärandematerial”. Yta som är avsatt för eleverna att kunna studera på egen hand.
Planera lärande	Aktiviteterna ”förbereda lärande”, ”resa för lärande” och ”praktiskt plock för lärande”. Därutöver kringkostnader för detta som lärarnas arbetsrum.
Efterarbete lärande	Aktiviteterna ”praktiskt plock efter lärande” och ”följa upp lärande”.
Elevvård (det som används i RILE)	Är bl a aktiviteterna ”frånvarokontroll elev”, ”arbete med elevvård”, ”göra elevutredningar”, ”ta emot elevvårdsärenden” och ”individuellt åtgärdsarbete”. Utöver detta ingår kringkostnader som systemstöd för frånvarokontroll, telefonikostnader och inköp av externa resurser. Detta är de aktiviteter som formar produkten ”problemhantering”. I processen ”elevvård” ingår också aktiviteten ”arbeta elevsocialt (formar produkten ”trygghet”).
Utveckling	Aktiviteterna ”medverka i externa arbetsgrupper”, ”utveckla skolans strukturkapital” och ”utveckla verksamhetssystem”. Dessutom ingår resor och övriga kringkostnader.
Verksamhetsstyrning	Arbetet med att ”styra skolan” samt ”överkapacitet lokal”. Utöver detta ingår kringkostnader som systemstöd för uppföljning och budget samt reskostnader.
Leda skolpersonal	De aktiviteter som avser ”rekrytering av personal”, ”ledning av personal”, ”lönehantering”, ”vikariehantering”, ”friskvårdsarbete”, ”lägga schema”, ”arbeta fackligt”, ”rehabilitering av personal”, ”arrangera kompetensutveckling” och ”utveckla kompetens” återfinnes här. Därutöver ingår kostnader för utbildning, möteslokaler och övriga kringkostnader kring aktiviteterna.

Servera skolmat	Den mat som eleven får i skolan. Består av aktiviteterna ”planera och köpa in livsmedel”, ”laga mat”, ”servera mat” och ”ställa i ordning matsal”. Utöver detta ingår lokaler, mat och övriga kringkostnader.
Marknadsföra	Aktiviteterna ”registrera elev”, ”informera elev och föräldrar”, ”underhålla webben” och ”ta fram broschyrmaterial”. Därutöver ingår kostnader för inköp av web, trycksaker, telefoni och övriga kringkostnader.
Stödja i yrkesval	Här återfinnes ”ge studievägledning” och ”ordna praktikplatser”, samt kringkostnader för aktiviteterna.
Fysisk vård av elev	De aktiviteter som avser fysisk vård eller förebyggande fysisk vård. Utöver detta ingår kostnader för utrustning och lokaler för aktiviteterna.
Transportera elev	Aktiviteten ”transportera elever” och kostnader för inköp av elevens transporter.

PRODUKTBESKRIVNING

Begrepp	Definition
<i>Stödproduktkostnader</i>	Stödprodukter finns i modellen för att återge vad skolan levererar till eleven som inte avser kunskap. En stödprodukt består av en eller flera aktiviteter, som skolans personal utför, samt de resurser som köpts in för att användas i respektive aktivitet.
Skolmat	Den mat som eleven får i skolan. Består av aktiviteterna ”planera och köpa in livsmedel”, ”laga mat”, ”servera mat” och ”ställa i ordning matsal”. Utöver detta ingår lokaler, mat och övriga kringkostnader.
Personalledning	De aktiviteter som avser ”rekrytering av personal”, ”ledning av personal”, ”lönehantering”, ”vikariehantering”, ”friskvårdsarbete”, ”lägga schema”, ”arbeta fackligt”, ”rehabilitering av personal”, ”arrangera kompetensutveckling” och ”utveckla kompetens” återfinnes här. Därutöver ingår kostnader för utbildning, möteslokaler och övriga kringkostnader kring aktiviteterna.
Verksamhetsstyrning	Arbetet med att ”styra skolan” samt ”överkapacitet lokal”. Utöver detta ingår kringkostnader som systemstöd för uppföljning och budget samt reskostnader. I analysen av skillnader mellan skolornas kostnader för ett antal produkter har ”överkapacitet lokal” redovisats separat.
Skolutveckling	Aktiviteterna ”medverka i externa arbetsgrupper”, ”utveckla skolans strukturkapital” och ”utveckla verksamhetssystem”. Därtill kommer resor och övriga kringkostnader.
Information	Aktiviteterna ”registrera elev”, ”informera elev och föräldrar”, ”underhålla webben” och ”ta fram broschyrmaterial”. Därutöver ingår kostnader för inköp av web, trycksaker, telefoni och övriga kringkostnader.
Individuella åtgärder	Arbetet med ”göra elevutredningar”, ”ta emot elevvårdsärenden” och ”individuellt åtgärdsarbete”. Därutöver ingår inköp av externa resurser och andra kringkostnader.
Yrkesvägledning	Här återfinnes ”ge studievägledning” och ”ordna praktikplatser”, samt kringkostnader för aktiviteterna.
Sjukvård	De aktiviteter som avser fysisk vård eller förebyggande fysisk vård. Utöver detta ingår

	kostnader för utrustning och lokaler för aktiviteterna.
Självstudieplats	Yta som är avsatt för eleverna att kunna studera på egen hand.
Skolskjuts	Aktiviteten ”transportera elever” och kostnader för inköp av elevens transporter.
Begrepp	Definition
Lärandeprodukter (Ämnen)	Aktiviteterna ” Förbereda lärande”, ”Praktiskt plock före lärande”, ”Genomföra lärande”, ”Praktiskt plock efter lärande” och ”Följa upp lärande”. Därutöver tillkommer aktiviteterna ”Hålla unik eller allmän lärandelokal”, ”Tillhandahålla läromedel”, ”Bistå materialsök” och ”Presentera böcker”. För de ämnen som köps in och därmed ej analyserats i delaktiviteter så ingår aktiviteten ”Tillhandahålla lärande”.
Övrig produkt - Problemhantering	Aktiviteterna ”frånvarokontroll elev” och ”arbete med elevvård”. Utöver detta ingår kringkostnader som systemstöd för frånvarokontroll och telefonikostnader.
Övrig produkt - Trygghet	Är huvudsakligen aktiviteten ”arbete elevsocialt”.

UNDERLAG FALKBERGSSKOLAN

Alla elever 7-9 Falkbergsskolan

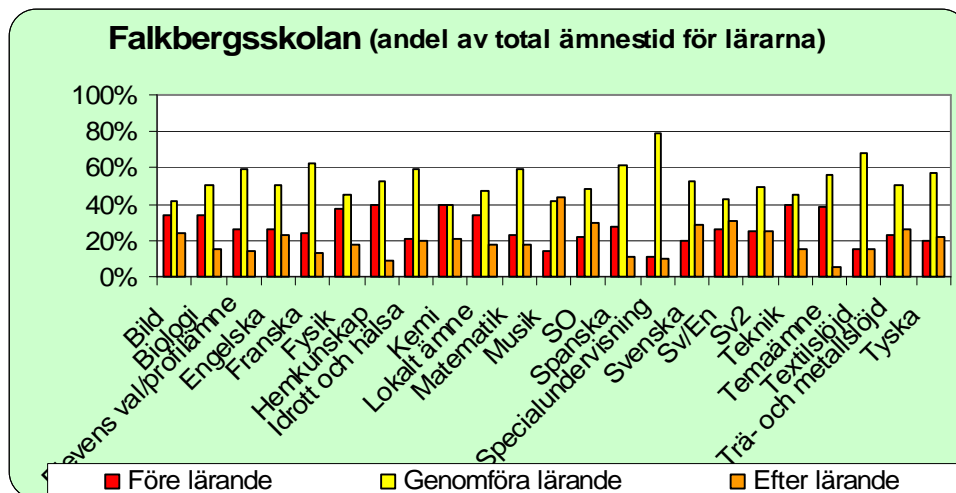
Process	Kostnad	RIL	Kr/alla elever
Alla processer	20 115 543		61 515
Alla processer minus skolskjuts	20 011 975	0,31	61 199
11 Lärande	6 204 321	31%	18 973
8 Elevvård	2 405 377	0,12	7 356
10 Planera lärande	2 040 691		6 241
2 Verksamhetsstyrning	1 843 814		5 639
3 Leda skolpersonal	1 691 564		5 173
12 Efterarbete lärande	1 670 356		5 108
6 Servera skolmat	1 669 914		5 107
4 Utveckling	1 499 311		4 585
5 Marknadsföra	539 256		1 649
13 Stödja i yrkesval	317 211		970
9 Fysisk vård av elev	130 160		398
7 Transportera elever	103 568		317

Botkyrka-Falkbergsskolan

Produktbeskrivning	Totalkostnad	Elevantal	Kr/elev
Individuella åtgärder	442 904	1	442 904
Information	841 041	402	2 092
Personalledning	2 079 537	402	5 173
Problemhantering	2 317 477	55	42 136
Sjukvård	160 013	402	398
Självstudieplats	71 632	402	178
Skolmat	2 052 922	402	5 107
Skolskjuts	103 568	14	7 398
Skolutveckling	1 843 190	402	4 585
Trygghet	1 533 190	402	3 814
Underutnyttjad lokal	2 081 650	402	5 178
Verksamhetsstyrning	185 058	402	460
Yrkesvägledning	328 852	402	818
Summa	14 041 034		

I basen för ovanstående tabell (antalet elever) kan även ingå vissa andra elever än de som går på skolan i årskurs 7-9 och som analyserats i rapporten. Detta beror på att de nyttjar respektive produkt. Detta gäller t ex årskurs 6 i Falkbergsskolan.

Botkyrka-Falkbergsskolan			
Ämnesbeskrivning	Totalkostnad	Timantal	Kr/timme
Bild	434 080	400	1 085
Biologi	391 882	641	612
Elevens val/profilämne	594 906	1 162	512
Engelska	549 537	769	715
Franska	277 869	532	522
Fysik	343 010	459	748
Hemkunskap	348 615	398	876
Idrott och hälsa	855 629	1 547	553
Kemi	306 344	369	831
Lokalt ämne	113 453	147	772
Matematik	1 063 888	1 941	548
Modersmål	151 626	0	360
Musik	151 772	176	862
SO	1 260 407	1 781	708
Spanska	408 527	835	489
Specialundervisning	1 095 964	2 715	404
Svenska	1 172 715	2 083	563
Sv/En	213 438	296	721
Sv2	74 394	106	702
Teknik	92 646	125	741
Temaämne	209 145	409	511
Textilslöjd	298 040	460	648
Trä- och metallslöjd	368 780	466	791
Tyska	174 603	245	713

UNDERLAG BJÖRKNÄSSKOLAN

Alla elever 7-9 Björknässkolan

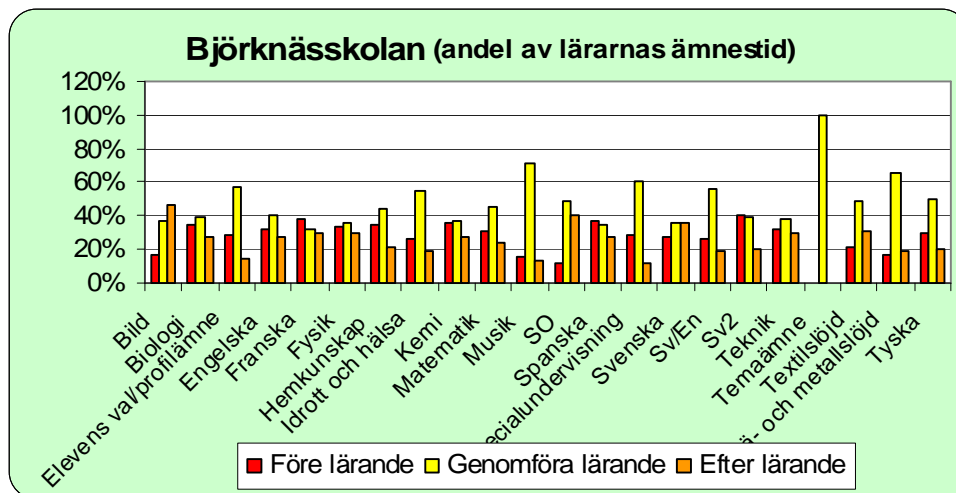
Process	Kostnad	RIL	Kr/alla elever
Alla processer	28 916 526		65 570
Alla processer minus skolskjuts	28 908 123		65 551
11 Lärande	8 435 431	29%	19 128
8 Elevvård	3 897 831		8 839
10 Planera lärande	3 806 426		8 631
12 Efterarbete lärande	2 940 661		6 668
4 Utveckling	2 430 499		5 511
2 Verksamhetsstyrning	2 322 482		5 266
3 Leda skolpersonal	2 262 366		5 130
6 Servera skolmat	1 860 964		4 220
5 Marknadsföra	617 626		1 401
13 Stödja i yrkesval	251 502		570
9 Fysisk vård av elev	82 335		187
7 Transportera elever	8 403		19

Nacka-Björknässkolan

Stödproduktbeskrivni	Totalkostnad	Elevantal	Kr/elev
Individuella åtgärder	287 225	2	143 613
Information	617 626	441	1 401
Personalledning	2 262 366	441	5 130
Problemhantering	2 581 956	60	43 033
Sjukvård	170 458	913	187
Självstudieplats	76 511	441	173
Skolmat	3 852 744	913	4 220
Skolskjuts	8 403	1	8 403
Skolutveckling	2 430 499	441	5 511
Trygghet	1 602 588	441	3 634
Underutnyttjad lokal	1 880 392	441	4 264
Verksamhetsstyrning	442 090	441	1 002
Yrkesvägledning	251 502	441	570
Summa	16 464 360		

I basen för ovanstående tabell (antalet elever) kan även ingå vissa andra elever än de som går på skolan i årskurs 7-9 och som analyserats i rapporten. Detta beror på att de nyttjar respektive produkt. Detta gäller t ex årskurs 6 i Falkbergsskolan.

Nacka-Björknässkolan			
Ämnesbeskrivning	Totalkostnad	Timantal	Kr/timme
Bild	610 037	712	857
Biologi	523 844	678	773
Elevens val/profilämne	620 237	1 008	615
Engelska	1 241 330	1 645	755
Franska	466 388	444	1 050
Fysik	587 011	627	936
Hemkunskap	405 334	503	806
Idrott och hälsa	1 340 054	2 056	652
Kemi	540 322	635	852
Lokalt ämne	0	0	
Matematik	1 538 664	2 266	679
Modersmål	322 585	0	
Musik	365 447	943	388
SO	1 994 479	2 472	807
Spanska	723 993	764	948
Specialundervisning	879 615	1 977	445
Svenska	1 598 985	2 149	744
Sv/En	170 377	321	531
Sv2	42 269	63	671
Teknik	289 842	400	725
Temaämne	22 611	96	236
Textilslöjd	407 079	608	670
Trä- och metallslöjd	323 257	498	649
Tyska	190 814	246	776

UNDERLAG CENTRALSKOLAN

Alla elever 7-9 Centralskolan

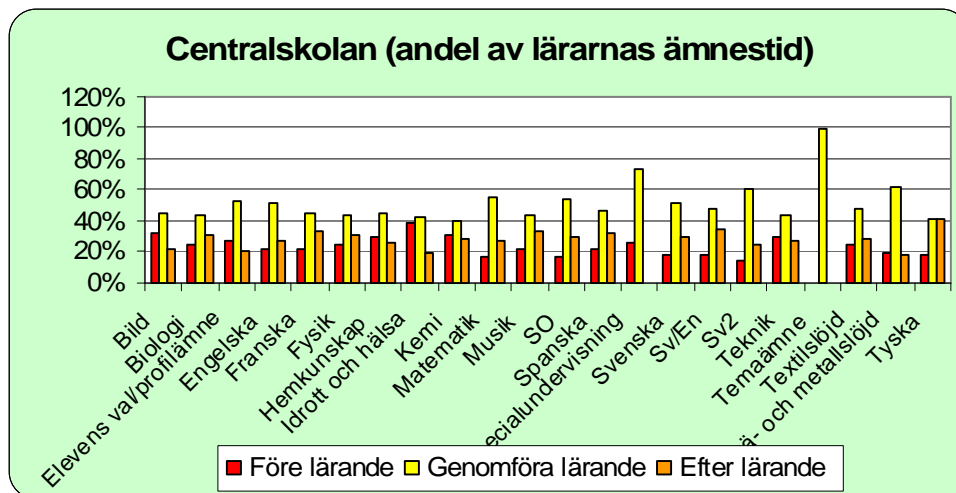
Process	Kostnad	RIL	Kr/alla elever
Alla processer	31 293 333		52 069
Alla processer minus skolskjuts	29 844 690		49 658
11 Lärande	10 310 906	35%	17 156
12 Efterarbete lärande	4 316 200		7 182
10 Planera lärande	3 463 813		5 763
6 Servera skolmat	2 774 570		4 617
4 Utveckling	2 658 182		4 423
8 Elevvård	1 943 517		3 234
3 Leda skolpersonal	1 499 665		2 495
7 Transportera elever	1 448 643		2 410
2 Verksamhetsstyrning	1 415 746		2 356
5 Marknadsföra	655 448		1 091
9 Fysisk vård av elev	438 963		730
13 Stödja i yrkesval	367 678		612

Arvika-Centralskolan

Produktbeskrivning	Totalkostnad	Elevantal	Kr/elev
Individuella åtgärder	163 946	1	163 946
Information	658 759	611	1 078
Personalledning	1 524 618	611	2 495
Problemhantering	2 132 529	20	106 626
Sjukvård	446 267	611	730
Självstudieplats	39 632	601	66
Skolmat	2 820 736	611	4 617
Skolskjuts	1 448 643	238	6 087
Skolutveckling	2 702 411	611	4 423
Trygghet	811 752	611	1 329
Underutnyttjad lokal	1 275 285	611	2 087
Verksamhetsstyrning	164 018	611	268
Yrkesvägledning	367 678	611	602
Summa	14 556 274		

I basen för ovanstående tabell (antalet elever) kan även ingå vissa andra elever än de som går på skolan i årskurs 7-9 och som analyserats i rapporten. Detta beror på att de nyttjar respektive produkt. Detta gäller t ex årskurs 6 i Falkbergsskolan.

Arvika-Centralskolan			
Ämnesbeskrivning	Totalkostnad	Timantal	Kr/timme
Bild	860 152	1 628	528
Biologi	1 055 459	1 644	642
Elevens val/profilämne	637 993	1 438	444
Engelska	1 602 518	3 320	483
Franska	479 234	858	559
Fysik	952 373	1 707	558
Hemkunskap	925 954	1 502	616
Idrott och hälsa	1 272 842	1 511	842
Kemi	960 414	1 631	589
Lokalt ämne		0	
Matematik	2 079 977	4 261	488
Modersmål		0	
Musik	637 816	1 082	589
SO	1 595 211	3 278	487
Spanska	747 258	1 296	577
Specialundervisning	780 325	2 598	300
Svenska	1 797 465	3 648	493
Sv/En	323 841	686	472
Sv2	147 813	443	334
Teknik	504 104	630	800
Temaämne	40 707	30	1 357
Textilslöjd	514 263	816	630
Trä- och metallslöjd	515 531	816	632
Tyska	400 361	648	618

ENKÄT TILL ELEVERNA

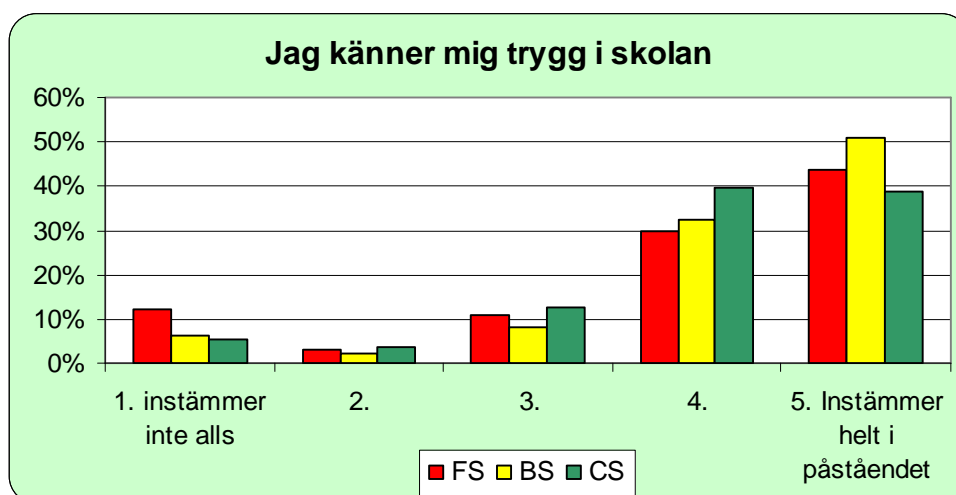
Samtliga elever har uppmanats att delta i en webbaserad enkät med flervalsfrågor. Samtliga frågor framgår sist i appendix. Vi har i denna redovisning valt ut tio frågor. Åtta av frågorna har valts ut för att belysa fyra områden som hänger ihop och som kan ses som viktiga att arbeta med för skolorna från ett utvecklingsperspektiv. Dessa fyra områden är studiemiljö, motivation, meningsfullhet och påverkan.

En god *studiemiljö* kan ses som en första förutsättning för ett framgångsrikt lärande. Att eleverna är motiverade är också en central förutsättning. De kriterier för *motivation* som valts ut är om skolan upplevs rolig att gå till och om man får det stöd och den hjälp man behöver. Att det eleverna lär sig upplevs som relevant för deras yrkesmässiga framtid och att de kan utvecklas som personer under sin skoltid bör bidra till att skolan upplevs *meningsfull* och stärka resultatet. Att det finns möjligheter till *påverkan* av skolarbetet och skolmiljön bör också vara en viktig faktor för ett gott resultat. Naturligtvis finns även andra områden där elevernas uppfattning kan bedömas som viktiga för bra resultat. Vi har dock valt att fokusera på dessa områden i denna framställning.

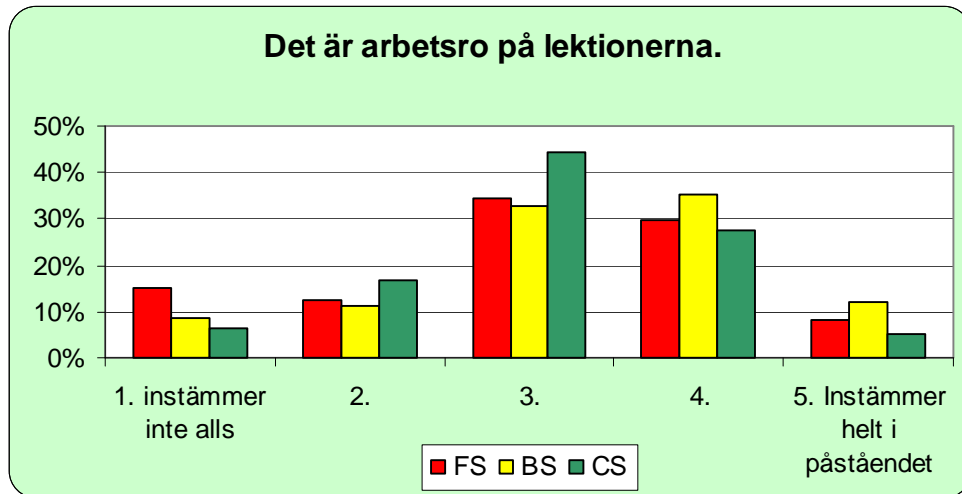
Till de åtta frågorna som ska belysa de fyra områdena har vi lagt till två frågor i denna redovisning som har ett annat syfte, nämligen att få ett mått på hur väl skolorna lever upp till att förmedla en humanistisk och demokratisk värdegrund, som är ett viktigt mål för skolan.

Tekniken för enkäten har varit att eleverna har fått gradera på en fem-gradig skala i vilken utsträckning de instämmer i ett antal positiva påståenden. Svartalternativ 1 innebär att de inte alls instämmer, svartalternativ fem innebär att de instämmer helt i påståendet. Totalt antal elever som besvarat enkäten var 1018 stycken. Enkäten besvarades i februari - mars 2006. Svartfrekvensen på respektive skola var Björknässkolan (452 elever, 372 svar) 82 %, Falkbergsskolan (328 elever 203 svar) 62 % och Centralskolan (550 elever 443 svar) 81 %. När det gäller svartfrekvensen i årskurs 9 var denna för Björknässkolan (153 elever, 111 svar) 72 %, för Falkbergsskolan (102 elever, 52 svar) 51 % och för (Arvika 208 elever, 177 svar) 85 % Tabellerna nedan avser resultaten per skola för alla årskurser ihop uppdelade på fyra utvecklingskriterier (studiemiljö, motivation, meningsfullhet, påverkan) och värdegrund.

1) STUDIEMILJÖ

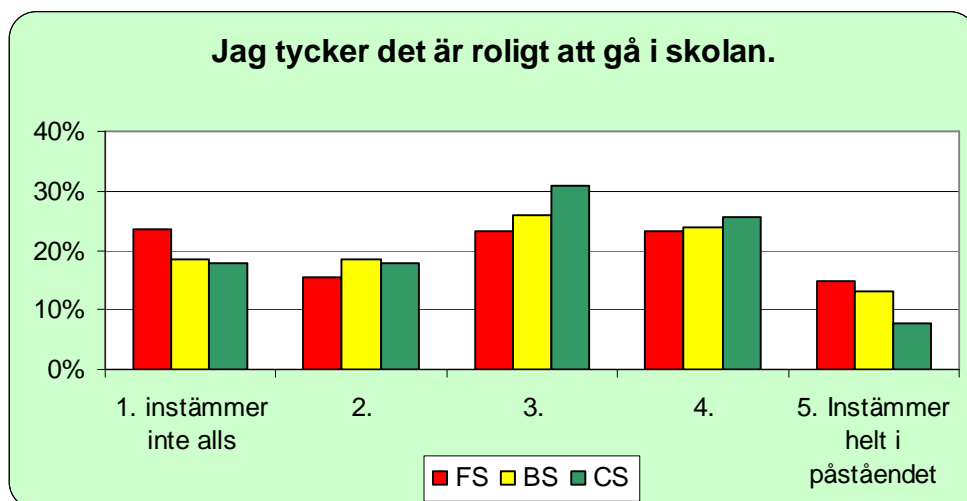
Genomsnittsovdöme alla åk:	Genomsnittsovdöme åk 9:
Falkbergsskolan (FS) =3,90	FS=3,17
Björknässkolan (BS) =4,19	BS=4,12
Centralskolan (CS) =4,02	CS=3,94

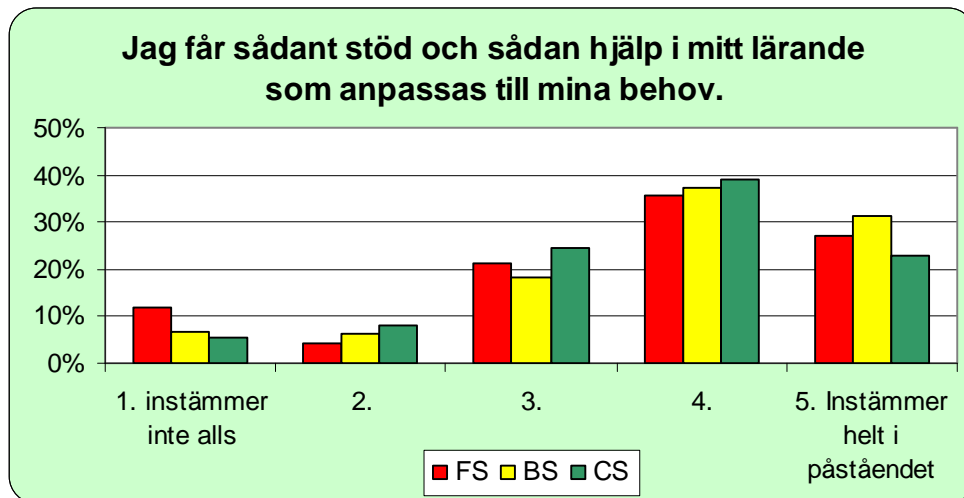
Genomsnittsovdöme alla åk:	Genomsnittsovdöme åk 9:
FS=3,04	FS=2,29
BS=3,32	BS=3,43
CS=3,08	CS=3,01

Totalt genomsnittsovdöme studiemiljö alla – FS=3,47 BS=3,76 CS=3,56
Totalt genomsnittsovdöme studiemiljö åk 9 – FS=2,73 BS=3,78 CS=3,48

2) MOTIVATION

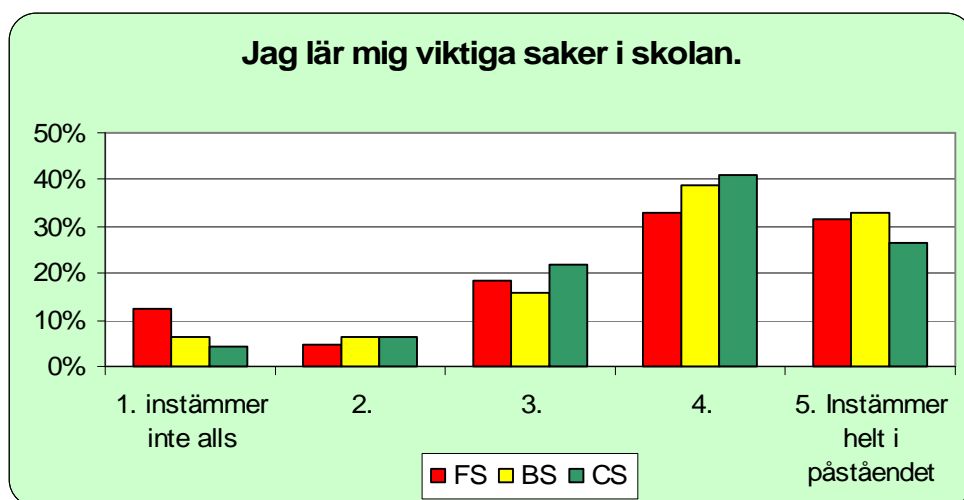
Genomsnittsovdöme alla:	Genomsnittsovdöme åk 9:
FS=2,91	FS=2,71
BS=2,95	BS=2,72
CS=2,87	CS=2,94

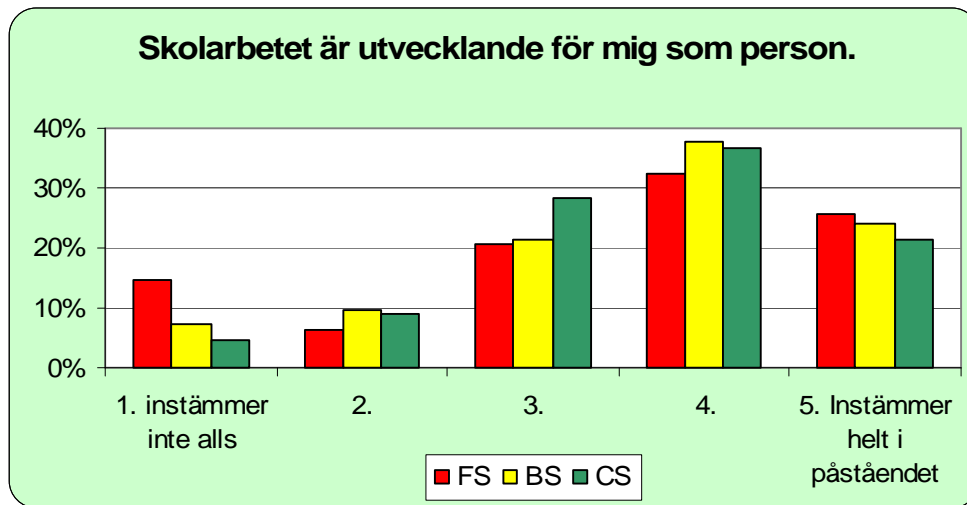
Genomsnittsomdöme alla:	Genomsnittsomdöme åk 9:
FS=3,62	FS=2,85
BS=3,80	BS=3,64
CS=3,65	CS=3,61

Totalt genomsnittsomdöme motivation alla – FS=3,27 BS=3,38 CS=3,26
Totalt genomsnittsomdöme motivation åk 9 – FS=2,78 BS=3,18 CS=3,28

3) MENINGSFULLHET

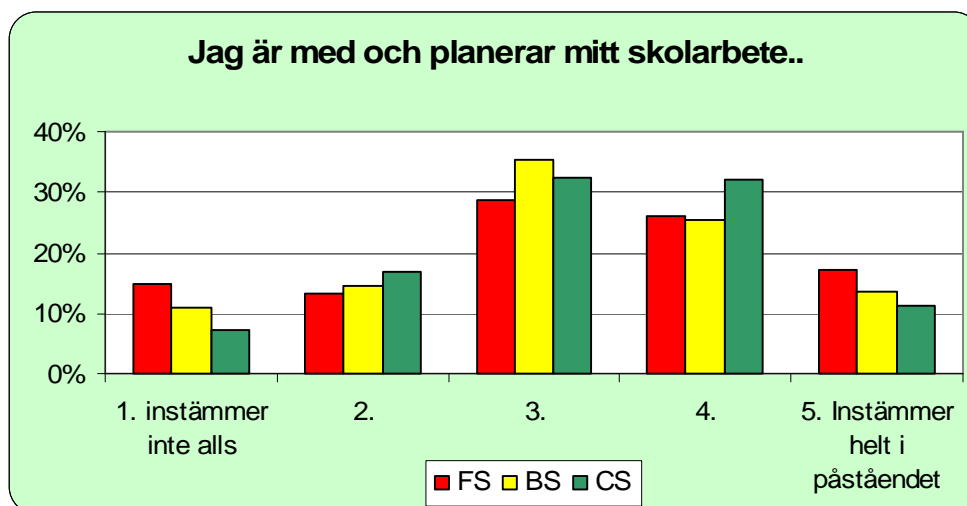
Genomsnittsomdöme alla:	Genomsnittsomdöme åk 9:
FS:3,66	FS:3,07
BS:3,86	BS:3,63
CS:3,79	CS:3,74

Genomsnittsomdöme alla:	Genomsnittsomdöme åk 9:
FS:3,48	FS:2,79
BS:3,61	BS:3,34
CS:3,61	CS:3,55

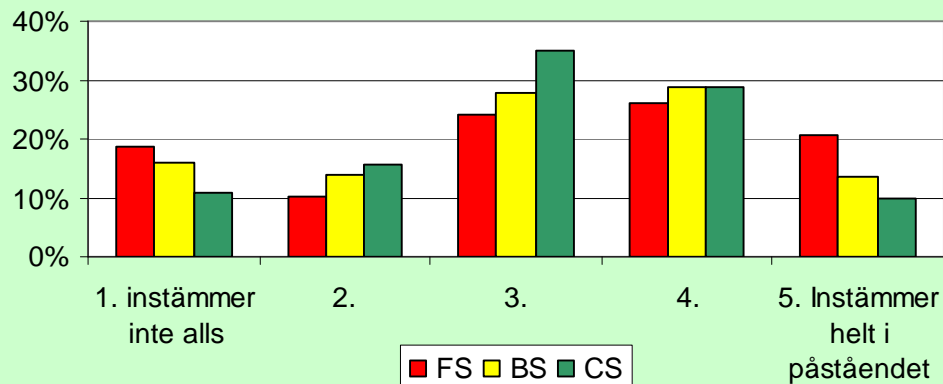
Totalt genomsnittsomdöme meningsfullhet alla – FS=3,57 BS=3,74 CS=3,70
Totalt genomsnittsomdöme meningsfullhet åk 9 – FS=2,93 BS=3,49 CS=3,65

4) PÅVERKAN

Genomsnittsomdöme alla:	Genomsnittsomdöme åk 9:
FS:3,18	FS=2,44
BS:3,16	BS=3,05
CS:3,23	CS=3,27

Skolans ledning tar hänsyn till elevernas åsikter.

Genomsnittsomdöme alla:	Genomsnittsomdöme åk 9:
FS:3,20	FS:2,37
BS:3,09	BS:2,76
CS:3,12	CS:3,01

Totalt genomsnittsomdöme påverkan alla – FS=3,19 BS=3,13 CS=3,18

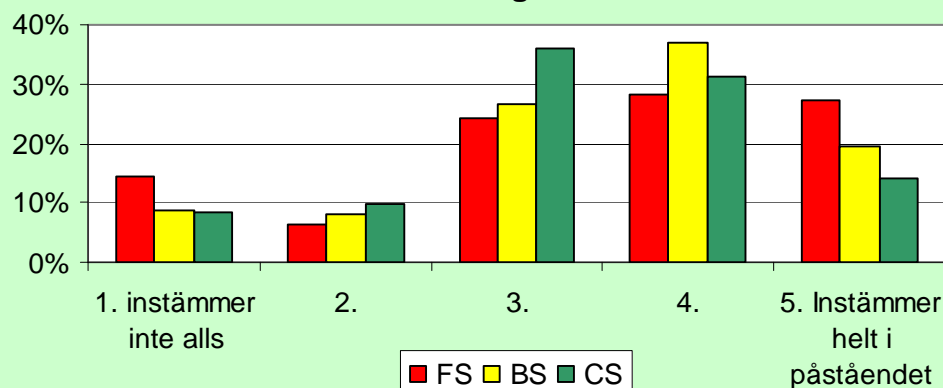
Totalt genomsnittsomdöme påverkan åk 9 – FS=2,41 BS=2,91 CS=3,14

Totalt genomsnittsomdöme samtliga fyra "utvecklingskriterier"(1-4) alla elever– FS=3,37 BS=3,50 CS=3,42

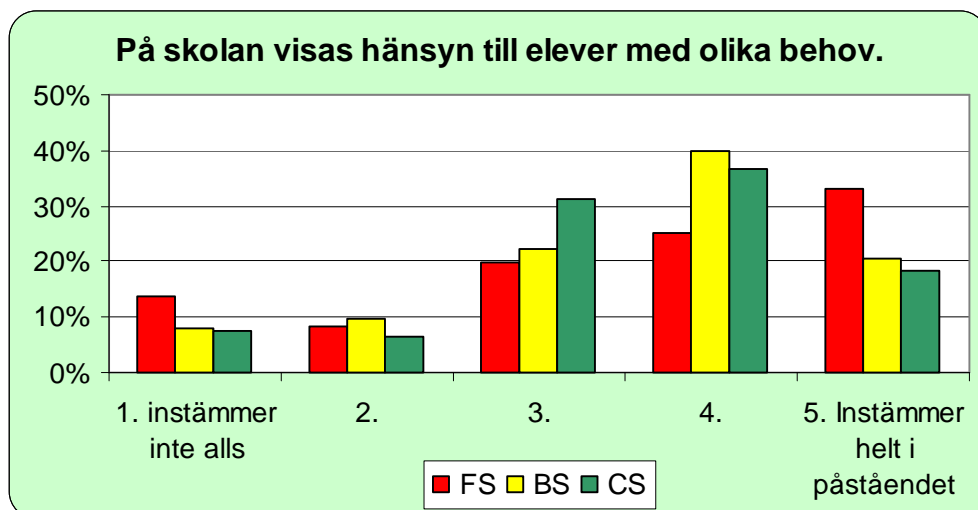
Totalt genomsnittsomdöme samtliga fyra "utvecklingskriterier"(1-4) åk 9 - FS=2,71 BS=3,34 CS=3,38

5) VÄRDEGRUND

På skolan visas hänsyn till elever med olika värderingar.

Genomsnittsomdöme alla:	Genomsnittsomdöme åk 9:
FS=3,47	FS=2,69
BS=3,51	BS=3,27
CS=3,33	CS=3,20

Genomsnittsomdöme alla:	Genomsnittsomdöme åk 9:
FS=3,55	FS=2,90
BS=3,55	BS=3,39
CS=3,53	CS=3,38

Totalt genomsnittsomdöme värdegrund (5) alla – FS=3,51 BS=3,53 CS=3,43

Totalt genomsnittsomdöme värdegrund (5) åk 9 – FS=2,80 BS=3,33 CS=3,29

Kommentar till enkätresultaten

Om man tittar på alla elevers samlade omdöme per skola framträder följande. När det gäller de fyra ”utvecklingskriterierna” får Björknässkolan ett något bättre resultat än Centralskolan som sin tur får ett något bättre resultat än Falkbergsskolan. När det gäller kriteriet ”påverkan” har dock de bägge senare skolorna bättre resultat än Björknässkolan. Detta räcker dock inte för att uppväga det sämre resultatet på övriga tre kriterier. För alla tre skolorna generellt kan sägas att eleverna ger högre betyg när det gäller aspekterna trygghet, stöd och hjälp, att man lär sig viktiga saker och personlighetsutveckling jämfört aspekterna studiero, hur pass roligt det är att gå till skolan och de två frågorna som gällde påverkansmöjligheter.

När det gäller frågorna som gäller värdegrund har Björknässkolan och Falkbergsskolan ett något bättre resultat än Centralskolan.

När det gäller Falkbergsskolan är svarsfrekvensen relativt låg – 62 % sett till alla elever i årskurs 7-9 – varför resultatet för den skolan ska tolkas med försiktighet.

Man kan naturligtvis fråga sig hur mycket det skiljer i förutsättningar mellan skolan för att få goda resultat på enkäten. I viss utsträckning torde elevernas socioekonomiska bakgrund ha betydelse för resultat. Några data om alla elevers (åk 7-9) socioekonomiska bakgrund finns dock inte.

Om man tittar på omdömena från eleverna i endast åk 9 framträder en annorlunda bild. Falkbergsskolan har då ett märkbart sämre resultat än Björknässkolan och Centralskolan på nästan alla de områden som redovisas ovan. Man kan notera att eleverna i åk 9 generellt sett är mer kritiska mot sina skolor men den effekten är avgjort störst på Falkbergsskolan. Några resultat viktiga att lyfta upp avseende Falkbergsskolan är elevernas kritik beträffande arbetsro,

trygghet, stöd och påverkansmöjligheter. Också när det gäller värdegrund synes det som om problemen ökar i åk 9 för Falkbergsskolan. Svarefrekvensen på Falkbergsskolan i årskurs 9 är dock låg, 51 %. Det gör att Falkbergsskolans resultat är behäftat med betydande osäkerhet och endast får tolkas som en indikation på elevernas samlade uppfattning.

För åk 9 finns data avseende elevernas socioekonomiska bakgrund, dock inte för innevarande läsår. Om man jämför med modellberäknade värden enligt SALSA fem år tillbaka i tiden får man dock en ganska god uppfattning om den socioekonomiska profilen på skolan. Ett modellberäknat värde som är högre än det genomsnittliga meritvärdet för riket visar att de socioekonomiska förutsättningarna (för att uppnå höga meritvärden) är mer gynnsamma på skolan jämfört med rikssnittet. Ju högre modellberäknat värde desto gynnsammare förutsättningar.

	2000/01	2001/02	2002/03	2003/04	2004/05	Genomsnitt
Genomsnittligt meritvärde riket	203	205	205	207	206	205
Falkbergsskolan	211	205	210	206	210	208
Björknässkolan	217	214	220	216	212	216
Centralskolan	206	212	210	205	208	208

Av tabellen, som anger modellberäknade meritvärden, framgår att den socioekonomiska ”profilen” på respektive skola inte ändrar sig särskilt mycket från läsår till läsår. Av detta kan man anta att nuvarande läsårs årskurs nio har en likartad socioekonomisk profil som tidigare årskurser som här redovisas. Vidare framgår av tabellen att skolorna har haft en socioekonomisk profil som är mer gynnsam eller likartad med rikssnittets. Björknässkolan har över tiden dock haft en något mer gynnsam profil än Falkbergsskolan och Centralskolan (216 i genomsnitt för åren 2000/01-2004/05 jämfört Falkbergsskolans och Centralskolans 208).

Det som då kan konstateras är att Falkbergsskolans sämre resultat för årskurs nio inte kan förklaras av sämre socioekonomiska förutsättningar i förhållande till Centralskolan. Om man jämför skolorna med rikssnittet har skolorna som nämnts bättre eller åtminstone likartade förutsättningar. Resultat för Falkbergsskolan ter sig också från denna bakgrund anmärkningsvärt. Samtidigt ska hållas i minnet att svarefrekvensen på Falkbergsskolan i årskurs nio är så pass låg så att resultat endast kan ses som en indikation på elevernas samlade uppfattningar.

Vilken vikt ska de enkätresultaten ges vid en bedömning av skolans prestationer? Det finns skäl att betrakta dem som ett resultatmått bland flera. Meritvärdet fångar inte upp att svara på hur väl skolan lever upp till alla de mål skolan har. Text innebär de inte någon bra mätare på hur väl skolan lever upp till att förmedla en demokratisk och humanistisk värdegrund. Det bör också finnas ett långsiktigt samband mellan mer tillfredsställda elever, bättre studieresultat och ett bra arbetsliv.

Enkäten kan i viss mån sägas svara på hur eleverna upplever sin arbetsmiljö i vid bemärkelse. En god arbetsmiljö är naturligtvis i sig positivt för en skola. En god arbetsmiljö får också antas ha en koppling till bättre studieresultat och ett bra arbetsliv.

Vi har mot denna bakgrund därför skapat två kvalitetsmått utifrån enkäten, dels ”indikator om måluppfyllelse avseende värdegrund” dels ”elevtillfredsställelse – dimension utveckling”. Det första måttet består av en sammanvägning av de två frågorna avseende värdegrunden, det andra är en sammanvägning av elevernas svar på utvecklingskriterierna ovan. Resultaten har redovisats dels för alla elever i årskurs 7-9, dels för årskurs 9 separat.

ENKÄTFRÅGOR

Jag känner mig trygg i skolan
Det är arbetsro på lektionerna
De som arbetar i skolan bryr sig om mig
De vuxna ingriper om någon skulle behandlas illa
Jag behandlas bra av mina skolkamrater
Jag lär mig viktiga saker i skolan
Jag får sådant stöd och sådan hjälp i mitt lärande som anpassas till mina behov
Jag tycker det är roligt att gå i skolan
Jag vet vad som krävs av mig för att uppnå de olika betygen
Jag får veta hur det går för mig i skolarbetet
Jag är med och diskuterar mitt skolarbete på utvecklingssamtalet
Jag har bra lärare
Skolarbetet är utvecklande för mig som person
Lärarna talar om för mig när jag lyckats bra
Jag har fått information om kunskapsmål och betygskriterier i de olika ämnena
Jag är med och planerar mitt skolarbete
Jag tar ansvar för mitt skolarbetet
Mina lärare i de olika ämnena samverkar med varandra
Min skola har en bra ledning
Skolans ledning tar hänsyn till elevernas åsikter
På skolan visas hänsyn till elever med olika värderingar
På skolan visas hänsyn till elever med olika behov
Jag kan rekommendera min skola till en kompis
Jag är nöjd med min skola
Jag går på (skola)...